

APKLAUSOS APIE SEKSUALINĮ PRIEKABIAVIMĄ KINO INDUSTRIJOS DALYVIAMS

REZULTATŲ APŽVALGA

Apklausą atliko: Lygių galimybių plėtros centras

Lietuvos žmogaus teisių centras

Apklausą užsakė: Lietuvos kino centras

2019 m. liepa

Vilnius

TURINYS

1.	PREAMBULĖ.....	3
2.	Seksualinis priekabiavimas – problema, kurią būtina spręsti	5
3.	Selektyvus požiūris į seksualinio priekabiavimo apraiškas	8
4.	Seksualinio priekabiavimo vertinimas	11
5.	Seksualinio priekabiavimo paplitimas Lietuvos kino industrijoje	15
6.	Pranešimas apie seksualinį priekabiavimą.....	23
7.	Seksualinio priekabiavimo kino industrijoje prevencija	26
8.	Seksualinio priekabiavimo kino industrijoje pavyzdžiai	27
	Seksualinis priekabiavimas: seksualinio pobūdžio, seksistiniai komentarai, juokai, gestai	27
	Seksualinis priekabiavimas: komentarai ir (arba) kišimasis į privatų gyvenimą	28
	Seksualinis priekabiavimas: fiziniai prisilietimai	29
	Seksualinis priekabiavimas: Prievarta, spaudimas turėti lytinių santykių ar nepageidaujamas santykis	30
9.	Pasiūlymai seksualinio priekabiavimo prevencijai	31
10.	Apibendrinimas	34

1. PREAMBULĖ

Bendradarbiaujant su Lietuvos kino centru Lygių galimybių plėtros centro ir Lietuvos žmogaus teisių centro ekspertai atliko apklausą, kurios tikslas – įvertinti seksualinio priekabiavimo paplitimo tendencijas Lietuvos kino industrijoje.

Apklausa buvo vykdoma 2019 m. balandžio 24 – gegužės 10 dienomis elektroninės apklausos būdu.

Apklausoje dalyvavo 119 respondentų.

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį: vyrai sudarė 32 proc., moterys – 68 proc. atsakiusiųjų.

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių: jaunesni nei 30 metų amžiaus respondentai sudarė 39 proc., 30-49 metų amžiaus – 54 proc., vyresni nei 50 metų amžiaus – 8 proc. atsakiusiųjų.

Respondentų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas:

- Režisieriai/-ės – 25 proc.,
- Prodiuseriai/-ės – 19 proc.,
- kiti filmų kūrybinės ar techninės komandos nariai/-ės – 30 proc.,
- aktoriai/-ės – 18 proc.,
- kitaip su kino industrija susiję asmenys – 19 proc.),
- kino mokslo atstovai/-ės – 8 proc.,
- dalyvaujantieji filmų platinime – 8 proc..

Formuojant klausimyną buvo teiraujamasi apie veiksmus, kurie moksliniuose tyrimuose yra laikomi seksualiniu priekabiavimu. Teisine prasme, tai yra, remiantis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymu ar Baudžiamuoju kodeksu, ne visi jie priskiriami „seksualiniam priekabiavimui“. Kai kurie atvejai teisminėje praktikoje laikomi pasikėsiniu priversti ar privertimu lytiškai santykiuoti, kūno sužalojimu ir kt. Apklausoje nebuvo pateikiami klausimai apie veiksmus, mokslinė prasme priskiriamus prie pačių sunkiausių seksualinio priekabiavimo formų – seksualinį smurtą, prievartavimą ir kt.

Apklausoje vadovautasi seksualinio priekabiavimo apibūdinimu, kuris pateikiamas Europos Parlamento užsakytoje studijoje *Bullying and the sexual harassment at the workplace, public spaces, and in political life in the EU* (2018m.)¹. Čia pateikta seksualinio priekabiavimo samprata apima platų spektrą veiksmų:

- Neverbaliniai veiksmai (pvz. seksualinio pobūdžio gestai, seksualinio pobūdžio medžiagos demonstravimas);
- Verbaliniai veiksmais (pvz. seksualinio pobūdžio komentarai ar juokai);
- Fiziniai veiksmai (lietimas, apkabinimas, bučiavimas, prievarta);

---

¹ Prieiga internete: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604949/IPOL_STU\(2018\)604949_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604949/IPOL_STU(2018)604949_EN.pdf)

- Kibernetiniai veiksmai (įžeidžiančios, seksualinio pobūdžio elektroninės, SMS žinutės, nepriimtini siūlymai socialiniuose tinkluose).

Apklausoje taip pat buvo remtasi Pagrindinių teisių agentūros tyrime *Violence against women: an EU-wide survey Main results* (2014) pateiktomis situacijomis, kurios priskiriamos seksualiniam priekabiavimui. Klausimai apie jas buvo užduodami atliekant ES masto apklausą, kurios rezultatai pristatyti 2014 metais publikuotoje ataskaitoje². Respondentų buvo teirautasi apie šias seksualinio priekabiavimo situacijas:

- *Nepageidaujamas prisilietimas, apsikabinimas ar pabučiavimas**
- *Seksualinio pobūdžio pastabos ar juokai, dėl kurių įsižeidėte**
- *Nederami kvietimai eiti į pasimatymą*
- *Nepageidaujami klausimai apie jūsų asmeninį gyvenimą, dėl kurių įsižeidėte*
- *Nepageidaujamos pastabos apie jūsų fizinę išvaizdą, dėl kurių įsižeidėte*
- *Jūs išgąsdinęs nederamas įdėmus ar gašlus žvilgsnis*
- *Kas nors jums siunčia ar rodo atvirai seksualinio pobūdžio paveikslėlius, nuotraukas ar dovanas, dėl kurių įsižeidėte**
- *Kas nors nepadariai jums rodo savo lytinius organus**
- *Kas nors verčia jus žiūrėti pornografinę medžiagą**
- *Jūs įžeidę nepageidaujami atvirai seksualinio pobūdžio e. laišakai ar SMS žinutės**
- *Nederami jus įžeidę pasiūlymai socialinių tinklų svetainėse, tokiose kaip Facebook, arba interneto pokalbių svetainėse?*

Žvaigždute („*“) pažymėti šeši veiksmai Pagrindinių teisių agentūros apklausoje buvo vertinami kaip rimčiausi iš vienuolikos, laikytiniais seksualiniu priekabiavimo sąrašo.

Sudarant klausimyną kino industrijai teirautasi ne apie visus šiame tyrime minimus veiksmus. Kai kurie jų buvo pateikiami naudojant kitas formuluotes lietuvių kalba.

---

² Prieiga internete: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

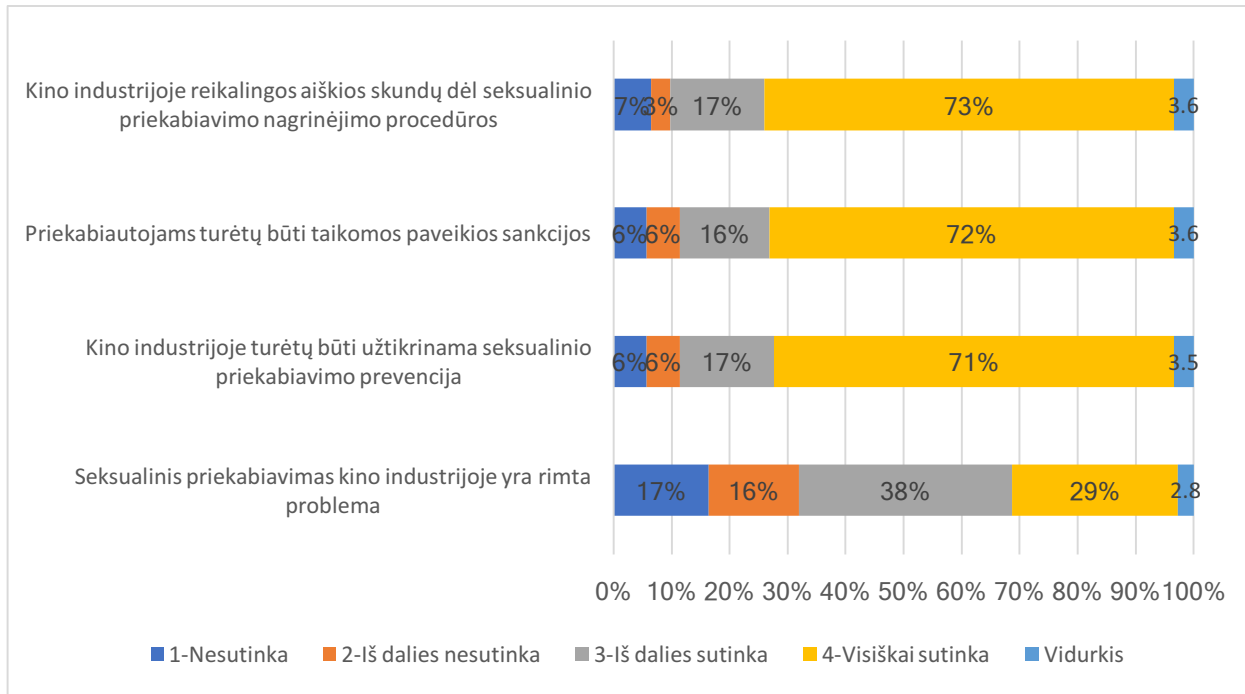
2. SEKSUALINIS PRIEKABIIVIMAS – PROBLEMA, KURIĄ BŪTINA SPRĘSTI

2018 metų pabaigoje atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa parodė³, kad didžioji dauguma (65 proc.) jų mano, kad seksualinis priekabiavimas yra rimta problema darbo vietose. Aštuoni – septyni iš dešimties Lietuvos gyventojų teigė, kad priekabiautojams turi būti taikomos paveikios sankcijos, darbo vietose ir švietimo įstaigose turi būti užtikrinama seksualinio priekabiavimo prevencija, pritarė skundų dėl seksualinio priekabiavimo mechanizmų darbovietėse kūrimui. Šie duomenys parodė, kad Lietuvos visuomenė kalbant apskritai pasigenda efektyvių mechanizmų, padedančių kurti saugią darbo vietą. Todėl vykdant apklausą apie seksualinį priekabiavimą kino industrijos siekta išsiaiškinti, kaip seksualinis priekabiavimas suvokiamas ir vertinamas konkrečiame darbo santykių kontekste, kokios yra problemos paplitimo tendencijos ir galimi sprendimo būdai.

Kino industrijos atstovų apklausa, kaip ir reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa parodė, kad respondentai yra labai vieningi vertindami poveikio priemonių ar apsaugos mechanizmų būtinumą: devyni iš dešimties sutiko, kad kino industrijoje reikalingos aiškios skundų dėl seksualinio priekabiavimo nagrinėjimo procedūros (visiškai, arba iš dalies sutiko 90 proc. respondentų), priekabiautojams turėtų būti taikomos paveikios sankcijos ir užtikrinama seksualinio priekabiavimo prevencija (88 proc.). Tačiau nuomonė apie tai, kiek rimta ši problema yra Lietuvos kino industrijoje išsiskyrė: trečdalis apklaustųjų (33 proc.) su šiuo teiginiu nesutiko ar iš dalies nesutiko, o 67 proc. buvo linkę sutikti, kad tai – rimta problema (1 pav.). Tokioje atsakymų dinamikoje galima įžvelgti tendenciją problemą suvokti kaip abstrakčią ir norą „nustumti“ ją toliau („tai vyksta, bet ne su mumis“).

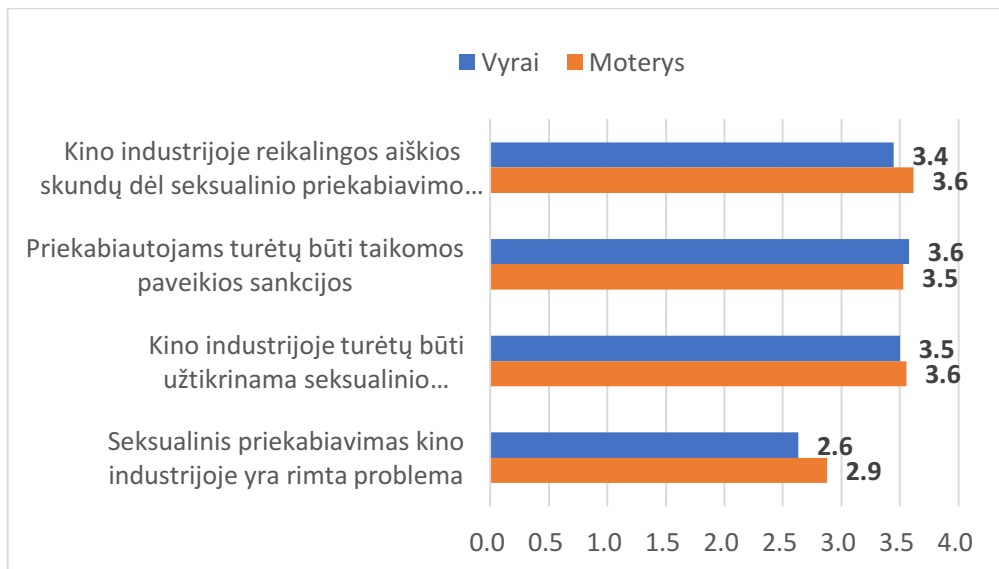
---

³ Pirmasis tyrimas apie seksualinį priekabiavimą Lietuvoje: visuomenė smerkia priekabiavimą, bet kaltę permeta aukoms. Mano teisės: 2018 12 05. Prieiga internete: <http://manoteises.lt/straipsnis/pirmasis-tyrimas-apie-seksualini-priekabiavima-lietuvoje-visuomene-smerkia-priekabiavima-bet-kalte-permeta-aukoms/>

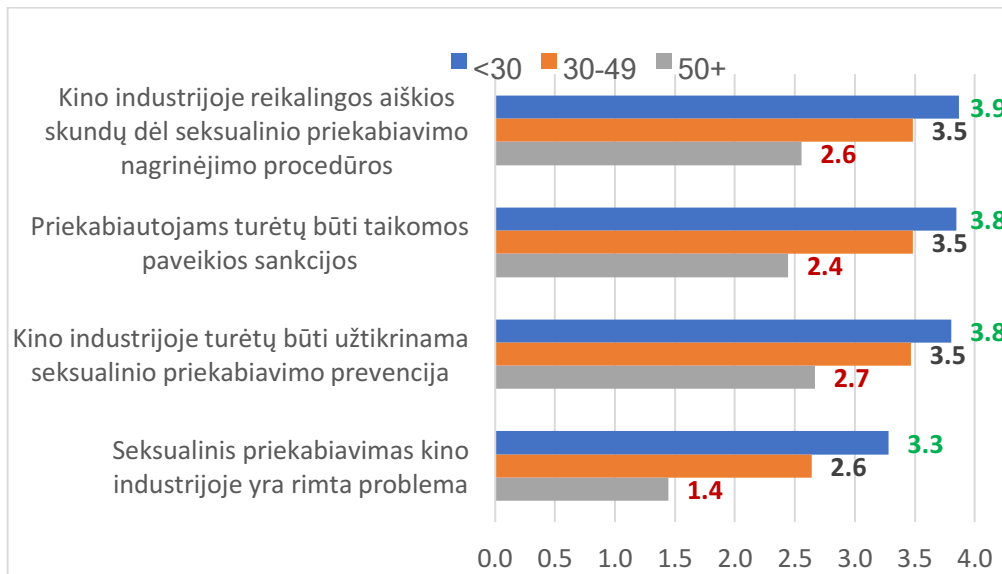
1 pav. Ar jūs visiškai sutinkate, iš dalies sutinkate, iš dalies nesutinkate, nesutinkate su šiais teiginiais? Bendri atsakymai

Duomenis vertinant lyties požiūriu statistiškai reikšmingų skirtumų tarp moterų ir vyrų atsakymų nepastebėta. Visgi moterims būdingas kiek didesnis susirūpinimą seksualinio priekabiavimo klausimais: jos kiek dažniau nei vyrai sutiko tiek su būtinybe turėti aiškias skundų dėl seksualinio priekabiavimo nagrinėjimo procedūras, tiek vertindamos problemas rimtumą (2 pav.).

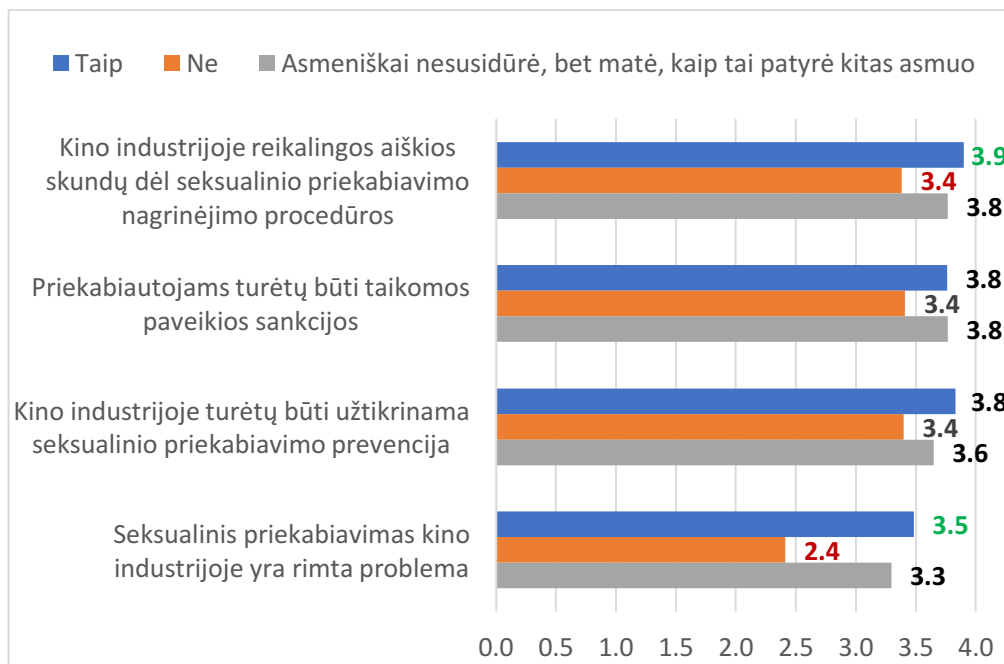
2 pav. Ar jūs visiškai sutinkate, iš dalies sutinkate, iš dalies nesutinkate, nesutinkate su šiais teiginiais? Moterų ir vyrų atsakymai.

Vertinant iš amžiaus perspektyvos matyti, kad jaunesniems nei 30 metų respondentams seksualinio priekabiavimo tema atrodo labiau aktuali nei vyresniems kolegoms, kurie statistiškai reikšmingai rečiau buvo linkę pritarti visiems pateiktiems teiginiams (3 pav.).

3 pav. Ar jūs visiškai sutinkate, iš dalies sutinkate, iš dalies nesutinkate, nesutinkate su šiais teiginiais? Skirtingų amžiaus grupių respondentų atsakymai.

Apklausa parodė, kad asmeninė nepageidaujamo elgesio patirtis daro poveikį respondentų nuomonei apie seksualinio priekabiavimo nagrinėjimo procedūras ir problemos vertinimo rimtumą. Tiesiogiai su seksualiniu priekabavimu kino industrijoje susidūrusieji arba mačiusieji, kaip tai vyko su kitais, dažniau nei to nepatyrusieji sutiko su visais pateiktais teiginiais, o ypač su tuo, kad seksualinis priekabiavimas kino industrijoje yra rimta problema ir reikalingos aiškios skundų dėl seksualinio priekabiavimo kino industrijoje nagrinėjimo procedūros (4 pav.).

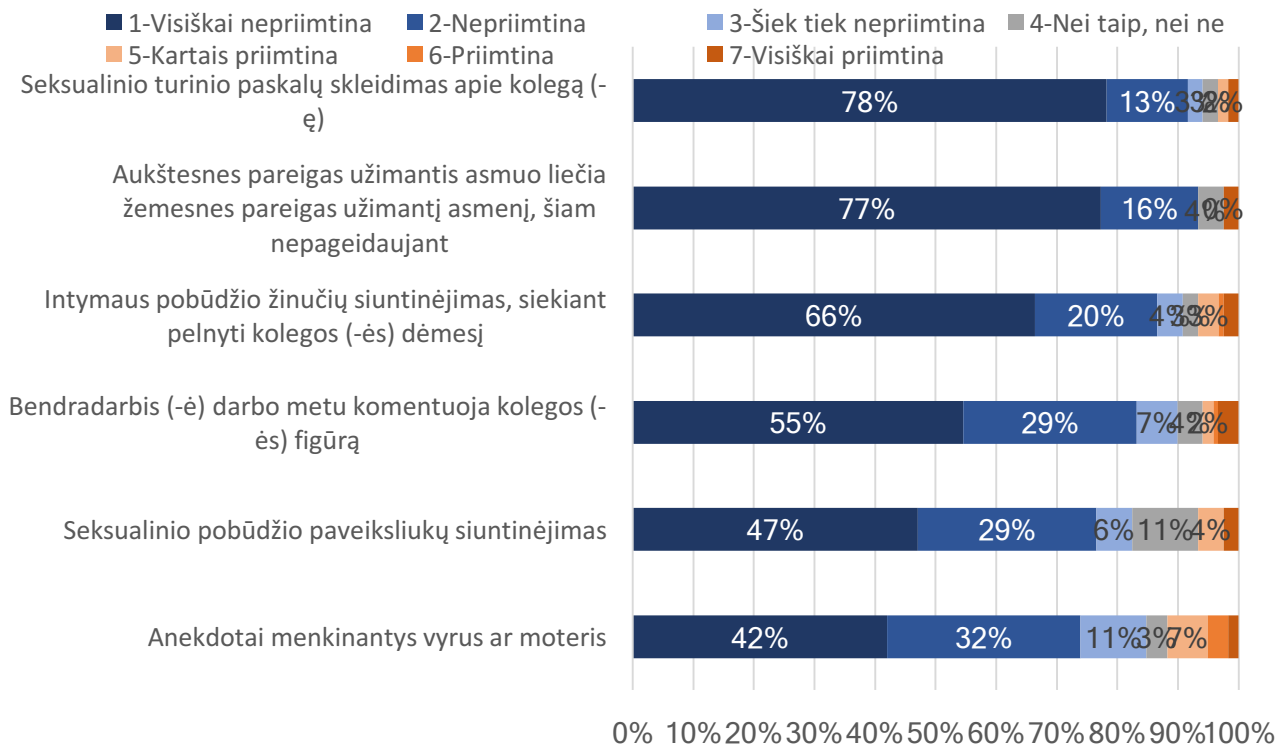

4 pav. Ar jūs visiškai sutinkate, iš dalies sutinkate, iš dalies nesutinkate, nesutinkate su šiais teiginiais? Atsakymų pasiskirstymas, įvertinus seksualinio priekabiavimo patirtį.

3. SELEKTYVUS POŽIŪRIS Į SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO APRAIŠKAS

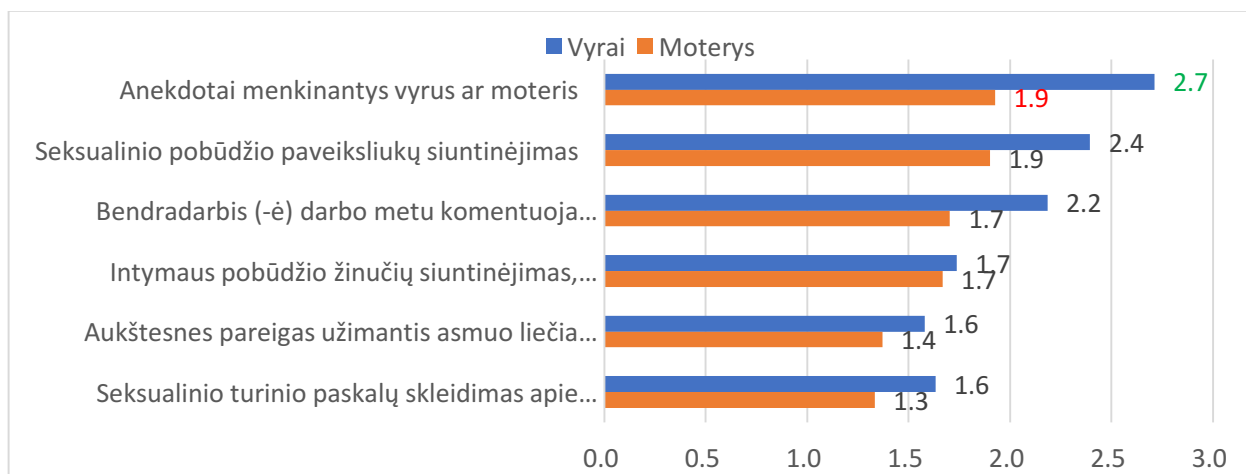
Darbo aplinką absoliuti dauguma respondentų norėtų matyti saugią ir pagarbią. Didžiajai jų daliai visos apklausoje išvardytos elgesio formos pasirodė daugiau ar mažiau nepriimtinos. Tačiau daugiausiai neigiamų vertinimų sulaukė elgesys, susijęs su seksualinio turinio paskalų skleidimu apie kolegas (tam visiškai nepritarė 78 proc.) ir situacijos, kai aukštesnes pareigas užimantis asmuo liečia žemesnias pareigas užimantį asmenį (77 proc. apklaustųjų toks elgesys atrodo visiškai nepriimtinas). Intymaus pobūdžio žinučių siuntinėjimas, siekiant pelnyti dėmesį nepriimtiniu pasirodė 66 proc. respondentų, kolegos (-ės) figūros komentavimas – 55 proc., o seksualinio pobūdžio paveikslėlių siuntinėjimas – 47 proc. respondentų. Mažiausiai neigiamų reakcijų sulaukė moteris ir vyrus menkinančių anekdotų sakymas. Tai buvo visiškai nepritina 42 proc. apklaustųjų (5 pav.). Tokia atsakymų dinamika leidžia daryti prielaidą, kad pastarosios dvi praktikos yra labiau natūralizuotos darbinėje aplinkoje ir gali būti menčiau atpažįstamos kaip seksualinio priekabiavimo išraiškos.

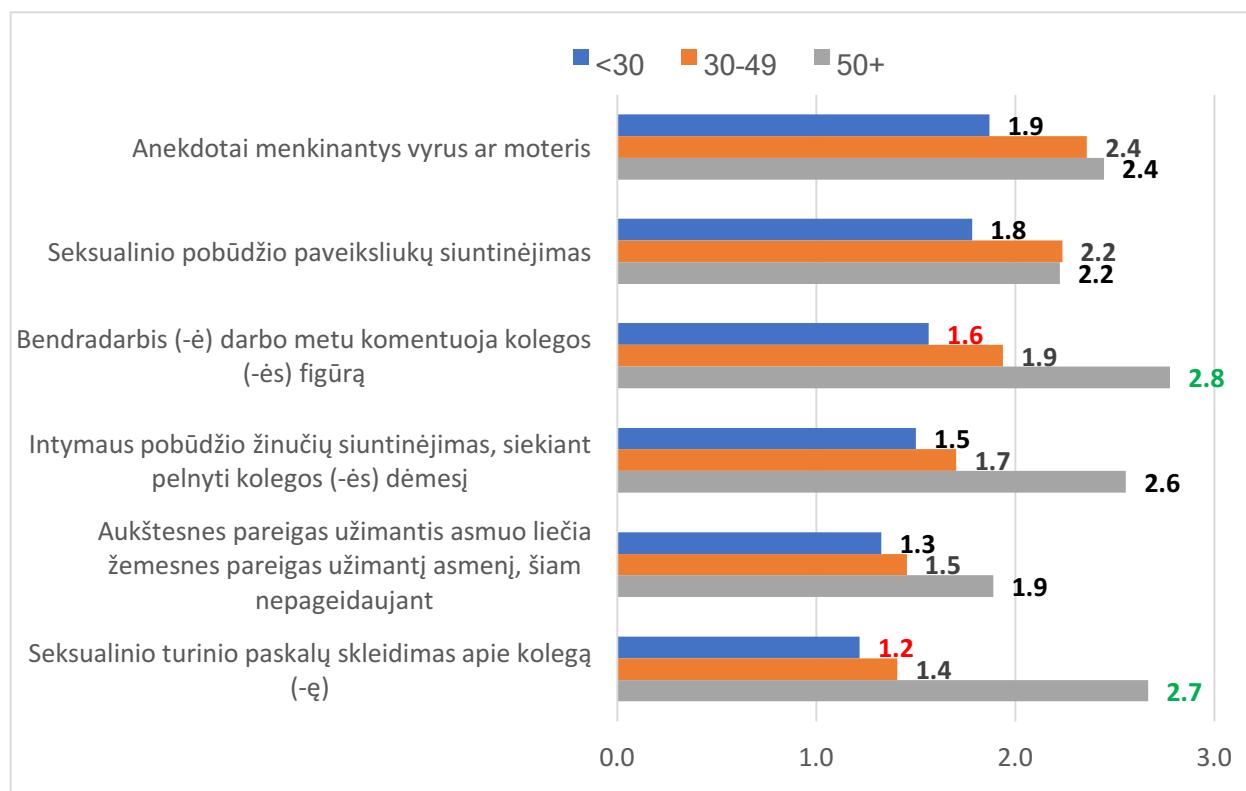
5 pav. Kiek priimtina darbo vietoje jūs laikote įvardintą elgesį? Bendri atsakymai.

Vertinant respondentų nuomonę apie (ne)deramą elgesį darbo vietoje pastebėti tam tikri moterų ir vyrų nuomonių skirtumai. Didžiąją dalį tirtų elgesio aspektų vyrai linkę pateisinti dažniau nei moterys. Tačiau didžiausias ir statistiškai reikšmingas skirtumas pastebėtas tame, kaip moterys ir vyrai vertina vyrus ir moteris menkinančius anekdotus: vyrams tokio pobūdžio praktikos yra gerokai labiau priimtinos nei moterims (6 pav.).

6 pav. Kiek priimtina darbo vietoje jūs laikote įvardintą elgesį? Vyrams ir moterims būdingi atsakymai.

Pastebėti skirtumai apie t.t. elgesio priimtinumą tarp skirtingo amžiaus respondentų. Jaunesniems nei 30 metų amžiaus apklausos dalyviams dauguma tirtų situacijų pasirodė esančios mažiau priimtinos nei vyresniems respondentams. Didžiausias skirtumas išryškėjo vertinant bendradarbių komentarus apie figūrą ir seksualinio turinio paskalų skleidimą – jauniausieji respondentai tokio elgesio nepateisino žymiai labiau, nei vyresni kaip 50 metų amžiaus (7 pav.).

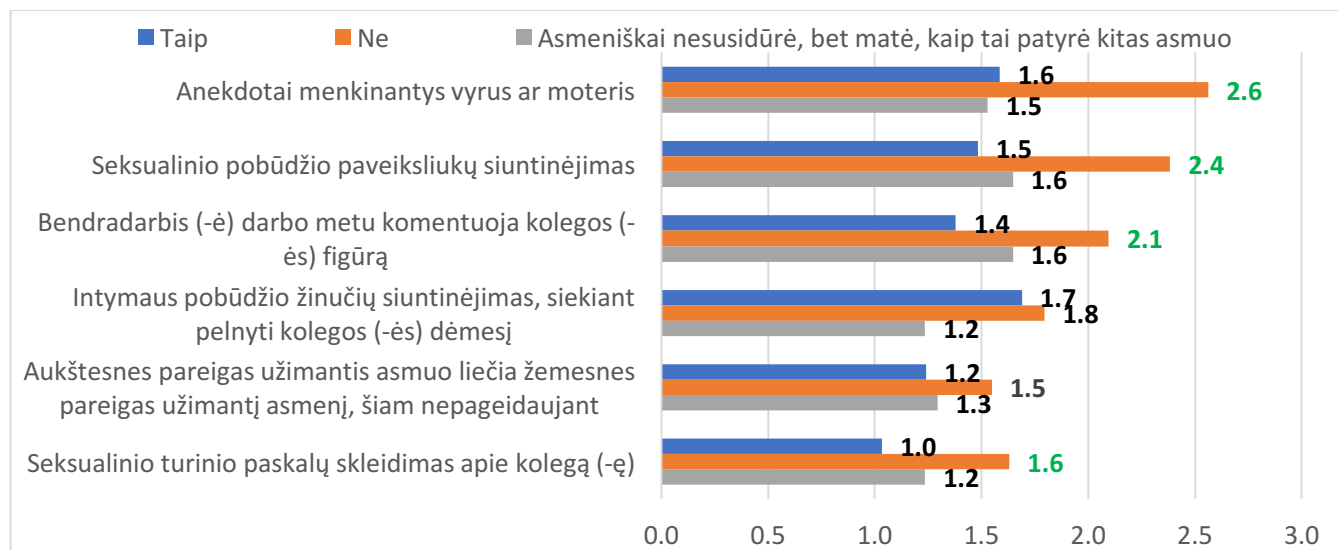

7 pav. Kiek priimtina darbo vietoje jūs laikote įvardintą elgesį? Skirtingų amžiaus grupių respondentų atsakymai.

Apklausa parodė, kad asmeninė patirtis susiduriant su seksualiniu priekabiavimu turi įtakos vertinant konkretų elgesį. Su seksualiniu priekabiavimu nesusidūrę respondentai (jo nepatyrę ir nematę taip elgiantis su kitais) visas tirtas situacijas labiau vertino kaip priimtinas nei tie, kurie su seksualiniu priekabiavimu buvo susidūrę tiek asmeniškai, tiek kaip stebėtojai. Asmeniškai seksualinį priekabiavimą patyrė ir jį stebėjusių apklausos dalyvių atsakymuose nepastebėta statistiškai reikšmingų skirtumų. Tačiau seksualinio priekabiavimo nepatyrusiųjų atsakymai reikšmingai skyrėsi nuo kitų respondentų, ypač vertinant menkinančius anekdotus, seksualinio pobūdžio paveikslėlių siuntinėjimą ir kolegų figūros komentavimą. Tokia atsakymų dinamika leidžia daryti prielaidą, kad traumuojančiai veikia ne tik tiesioginė nepageidaujamo elgesio patirtis, bet ir jo stebėjimas.

Mažiausi skirtumai pastebėti vertinant situacijas, kai aukštesnes pareigas užimantis asmuo liečia žemesnes pareigas užimantį asmenį šiam nepageidaujant (tokiam elgesiui labiausiai nepritarė ir tie

respondentai, kurie nebuvo susidūrę su seksualiniu priekabiavimu). Seksualinį priekabiavimą tiesiogiai patyrusiems asmenims labiausiai nepriimtinas buvo seksualinio turinio paskalų skleidimas apie kolegą(-ę) (8 pav.).

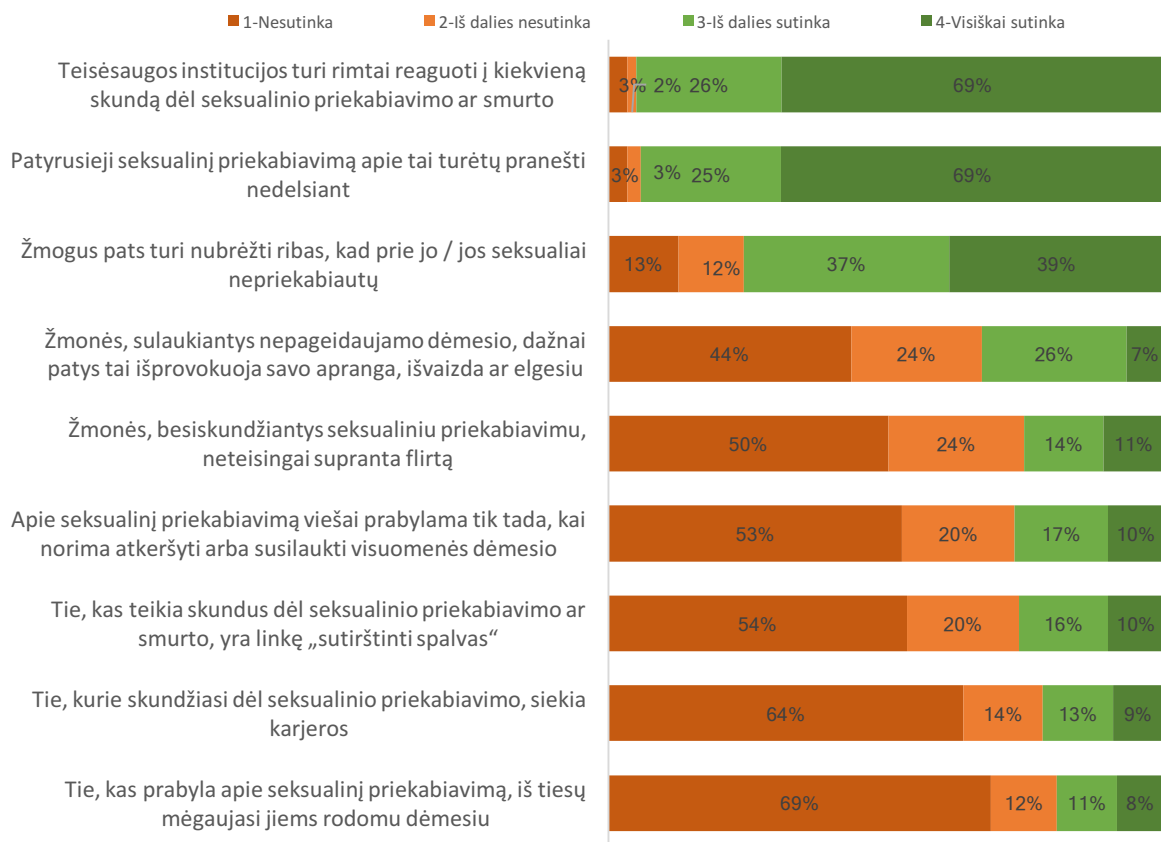

8 pav. Kiek priimtinu darbo vietoje jūs laikote įvardintą elgesį? Atsakymų pasiskirstymas, įvertinus seksualinio priekabiavimo patirtį.

4. SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO VERTINIMAS

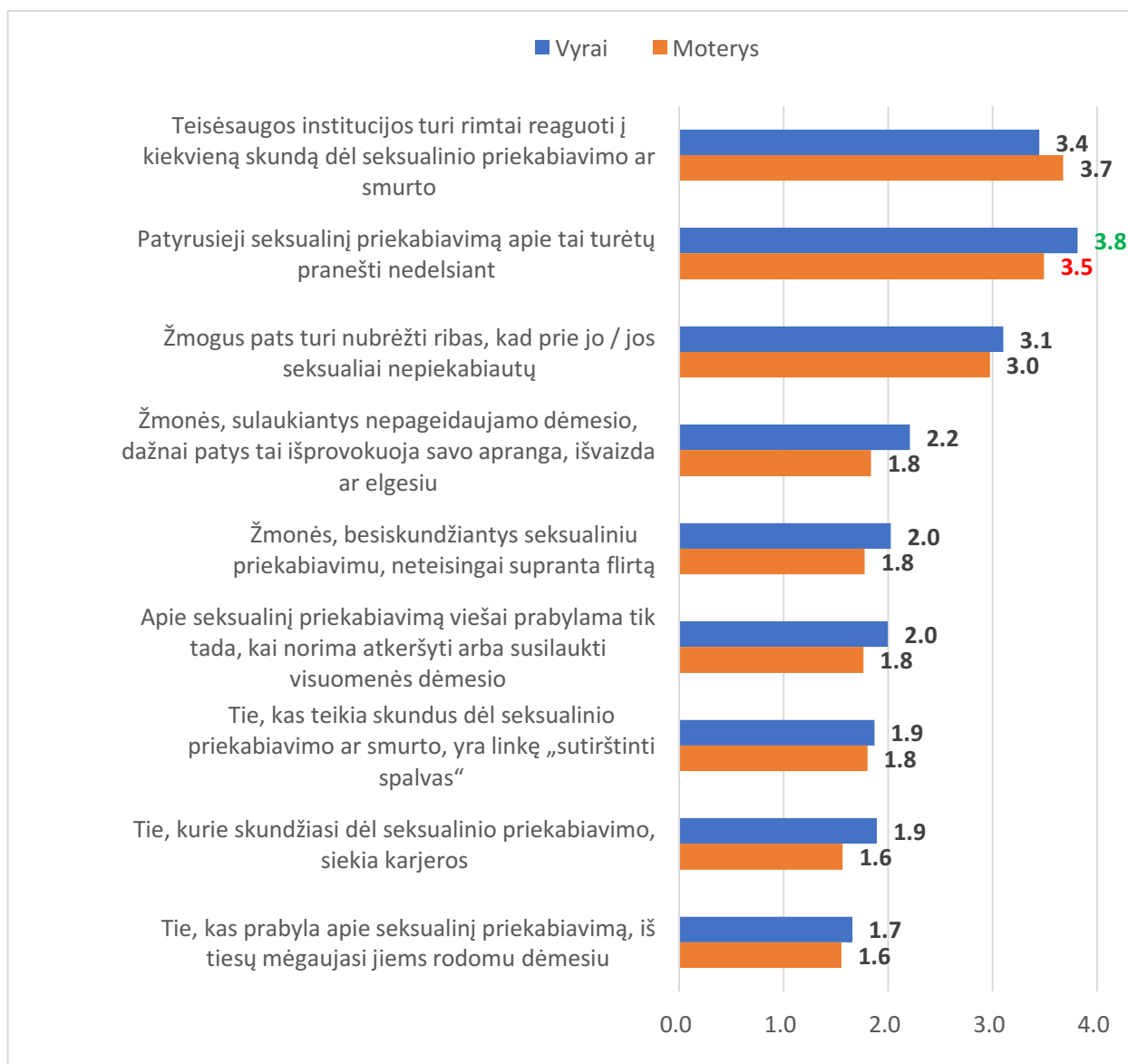
Nagrinėjant respondentų nuomonę apie seksualinio priekabiavimo priežastis ir reakciją į tokio pobūdžio elgesį, išryškėjo tam tikri prieštaravimai. Viena vertus, absoliuti dauguma apklaustųjų visiškai arba iš dalies sutiko (95 proc.), kad teisėsaugos institucijos turi rimtai reaguoti į kiekvieną skundą dėl seksualinio priekabiavimo ar smurto, bet tuo pačiu buvo linkę atsakomybę dėl patirto nepageidaujamo elgesio permesti ant nukentėjusiųjų pečių.

94 proc. atsakiusiųjų manė, kad patyrusieji seksualinį priekabiavimą turėtų nedelsiant apie tai pranešti, o 76 proc. sutiko su nuomone, kad žmogus pats turi nubrėžti ribas, kad prie jo arba jos seksualiai nepriekabautų. 35 proc. pritarė nuomonei, kad žmonės, sulaukiantys nepageidaujamo dėmesio, dažnai patys tai išprovokuoja savo apranga, išvaizda ar elgesiu, o kas ketvirtas-penktas respondentas seksualinio priekabiavimo atvejų paviešinimą siejo su spalvų sutirštiniu, noru gauti dėmesio, atkeršyti ar tiesiog neteisingai suprastu flirtu. Mažiausiai pritarė nuomonei, kad tie, kas prabyla apie seksualinį priekabiavimą, iš tiesų mėgaujasi jiems rodomu dėmesiu. Su tuo nesutiko arba visiškai nesutiko 81 proc. respondentų (9 pav.).

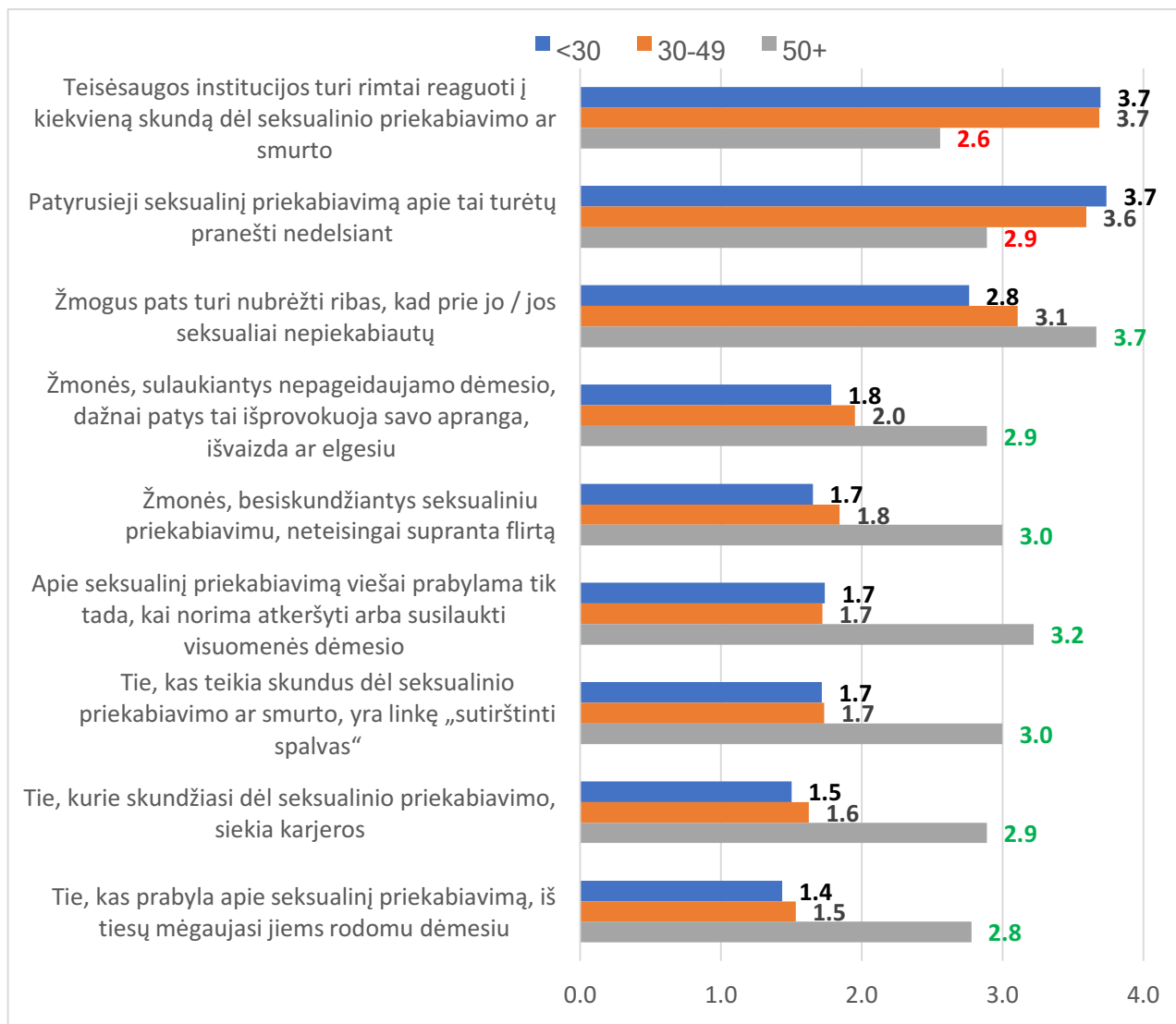
9 pav. Teiginių vertinimas. Bendri atsakymai.

Vertinant šiuos atsakymus lyčių požiūriu reikšmingų skirtumų nepastebėta. Tačiau moterys kiek labiau buvo linkusios pritarti nuomonei, kad teisėsaugos institucijos turi rimtai reaguoti į kiekvieną skundą dėl seksualinio priekabiavimo ar smurto, o vyrai dažniau sutiko su teiginiu, kad patyrusieji seksualinį priekabiavimą apie tai turėtų pranešti nedelsiant. Vyrams taip pat buvo labiau nei moterims, nors ir neženkliai, būdingos nukentėjusiųjų nuo seksualinio priekabiavimo kaltinimo tendencijos (10 pav.).

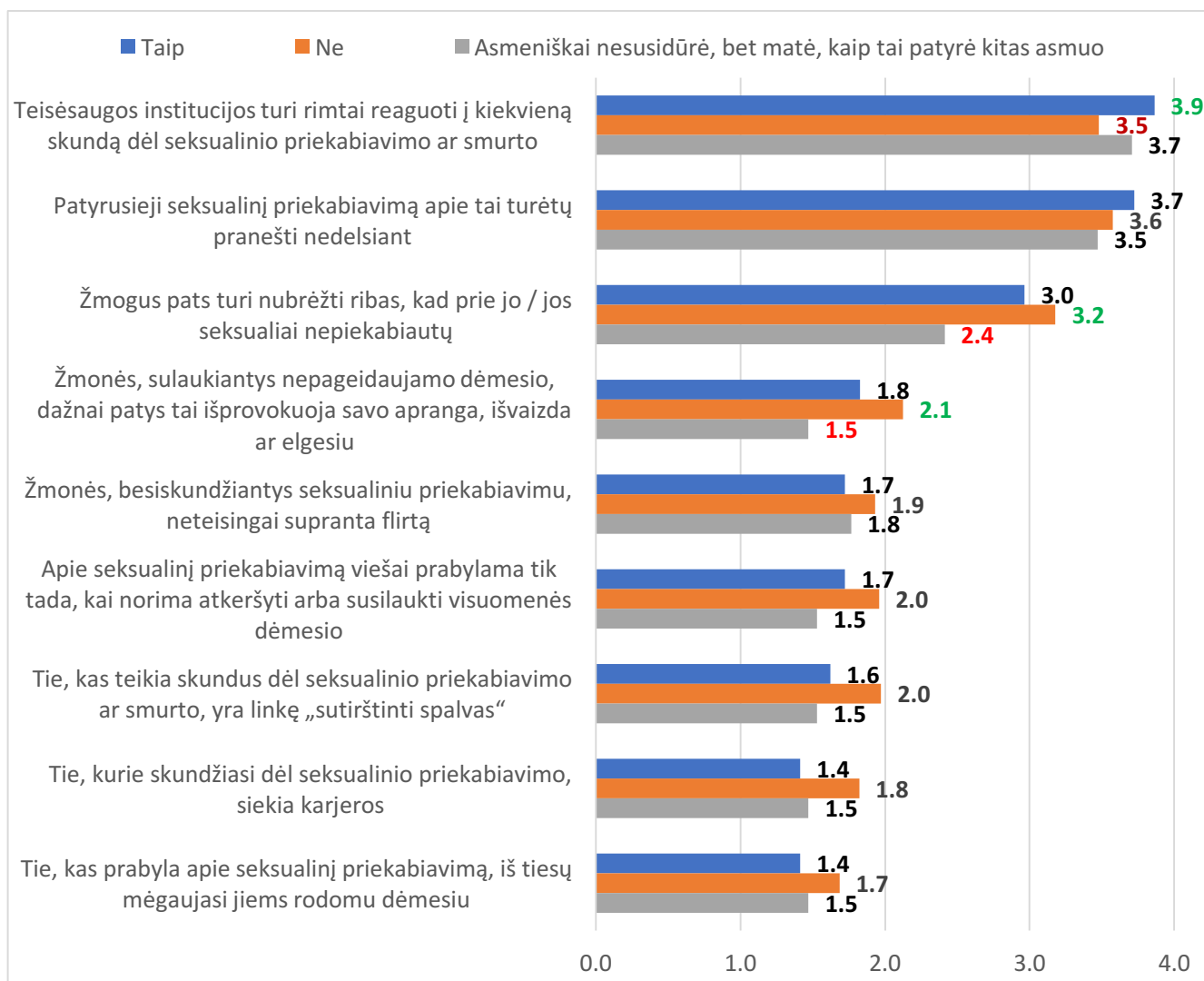
10 pav. Teiginių vertinimas. Moterų ir vyrų atsakymai.

Kartų skirtumai vertinant nuostatas pasirodė kur kas reikšmingesni, nei lyčių. Vyresnio nei 50 metų amžiaus respondentai rečiau sutiko su tuo, kad teisėsaugos institucijos turi rimtai tirti kiekvieną skundą dėl seksualinio priekabiavimo ar smurto, tačiau dažniau pritarė teiginiams, kuriuos iš esmės galima susieti su nukentėjusiųjų kaltinimu ir (arba) atsakomybės permetimu ant jų pečių: šios amžiaus grupės respondentai žymiai dažniau kalbėjimą apie seksualinį priekabiavimą vertino kaip būdą gauti dėmesio, atkeršyti, kaip neteisingą flirto interpretavimą arba spalvų sutirštinimą, o žmonės, kurie patiria seksualinį priekabiavimą, vertino kaip provokatorius (11 pav.).

11 pav. Teiginių vertinimas. Skirtingų amžiaus grupių respondentų atsakymai.

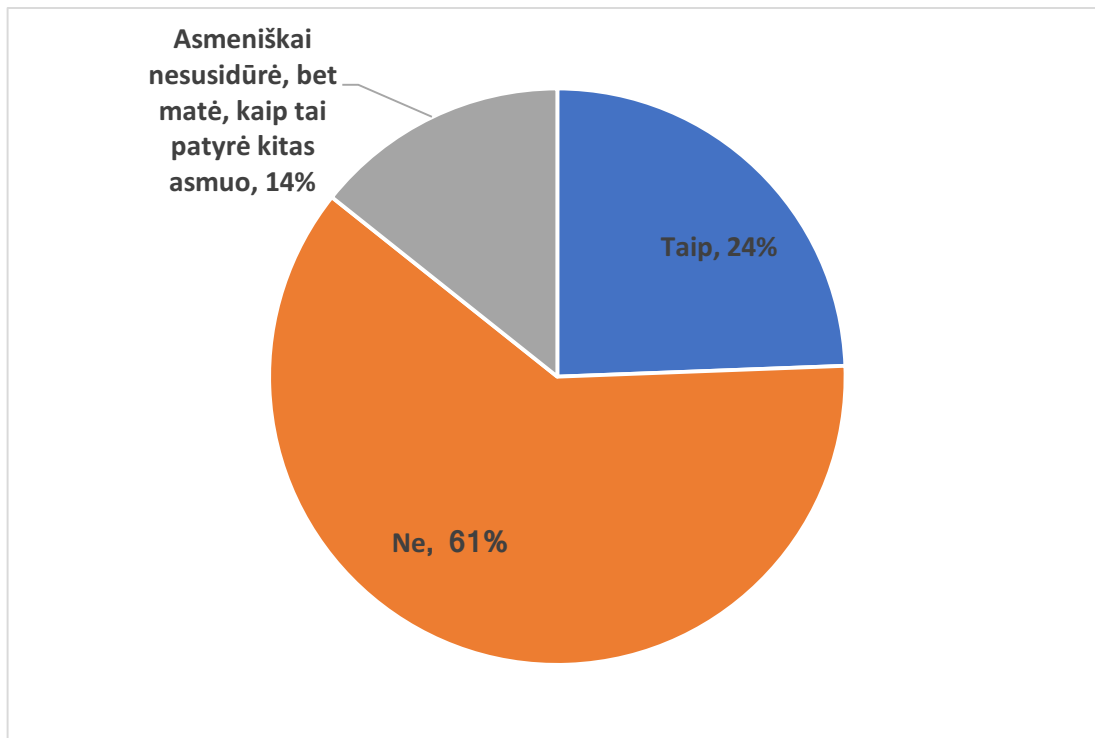
Seksualinio priekabiavimo patirtis taip pat turėjo įtakos atsakiusiųjų nuomonei. Jo nepatyrę respondentai buvo mažiau linkę pritarti teisėsaugos institucijų intervencijoms ir labiau linkę atsakomybę dėl seksualinio priekabiavimo permesti ant nukentėjusiųjų pečių, ypač pritardami nuomonei, kad žmogus pats turi nubrėžti ribas, kad prie jo ar jos seksualiai nepriekabautų ir kad žmonės, sulaukiantys nepageidaujamo dėmesio, dažnai patys tai išprovokuoja savo apranga, išvaizda ar elgesiu (12 pav.).

12 pav. Teiginių vertinimas. Atsakymų pasiskirstymas, įvertinus seksualinio priekabiavimo patirtį

5. SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO PAPLITIMAS LIETUVOS KINO INDUSTRIJOJE

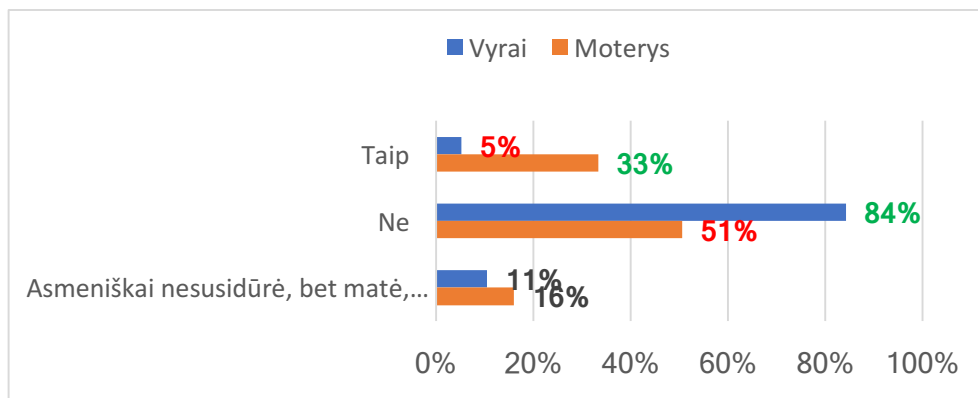
Apklausoje apimtis nėra reprezentatyvaus pobūdžio, todėl jos duomenys neleidžia daryti išvadų apie seksualinio priekabiavimo paplitimo Lietuvos kino industrijoje mastus. Tačiau atskleidžia tendencijas, leidžiančias daryti prielaidą, kad tai – plačiai paplitusi problema. Į klausimą „ar esate susidūrę su seksualiniu priekabiavimu kino industrijoje?“ teigiamai atsakė kas ketvirtas (24 proc.) respondentas. 14 proc. apklaustųjų teigė asmeniškai nesusidūrę, bet matę, kaip tai patyrė kiti asmenys. 61 proc. apklausoje dalyvių nurodė nei susidūrę, nei matę, kaip tai patyrė kiti (13 pav.).

13 pav. Seksualinio priekabiavimo patirtys.

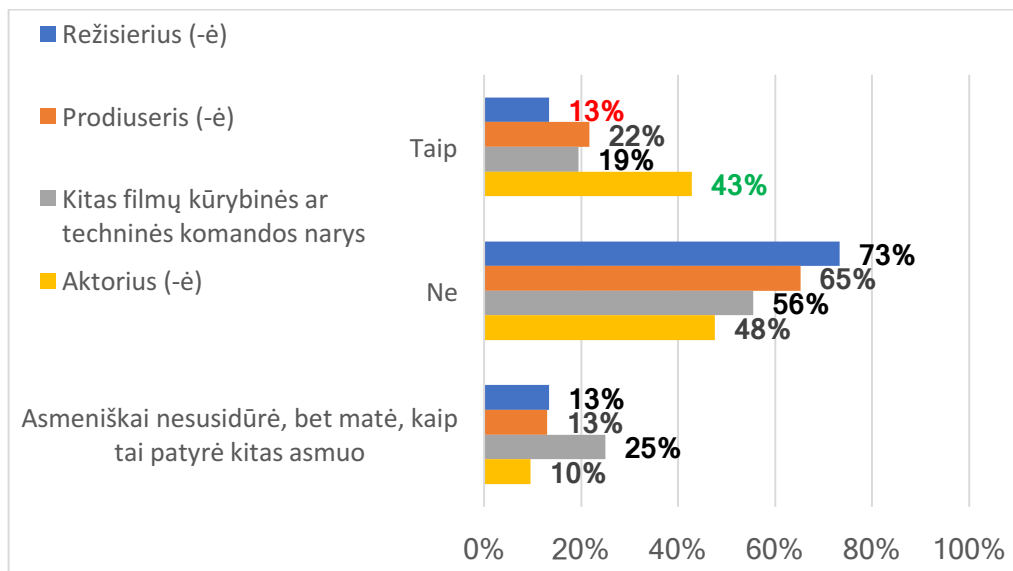
Ypač didelis skirtumas vertinant seksualinio priekabiavimo patirtis išryškėjo tarp lyčių. Apklausa parodė, kad moterų rizika patirti seksualinį priekabiavimą yra šešis kartus didesnė nei vyrų. Su nepageidajamu elgesiu susidūrė kas dvidešimtas apklausoje dalyvavęs vyras (5 proc.) ir kas trečia moteris (33 proc.). Seksualinio priekabiavimo kino industrijoje teigė nepatyrę aštuoni iš dešimties apklausoje dalyvavę vyrai (84 proc.), ir kas antra moteris (51 proc.). Moterims yra tekę dažniau nei vyrams stebėti, kaip seksualiai priekabiaujama prie kitų asmenų (atitinkamai 16 ir 11 proc.). Tačiau turimų duomenų nepakanka įvertinti: ši procentinė persvara atsiranda dėl to, kad moterys dėl profesinės segregacijos dažniau atsiduria pozicijose, kur rizika patirti seksualinį priekabiavimą yra didesnė, ar tiesiog yra pastabesnės šioms neigiamoms praktikoms, nes dažniau su jomis susiduria (14 pav.).

14 pav. Seksualinio priekabiavimo patirtys. Atsakymų pasiskirstymas lyčių aspektu.

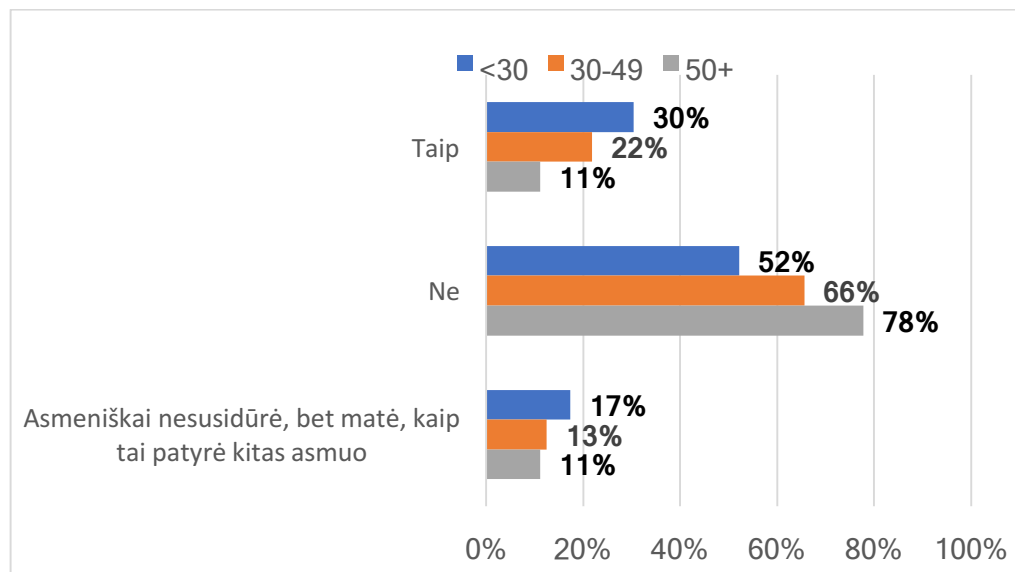
Apklausoje rezultatai profesinės pozicijos pjuviu atskleidžia, kad rečiausiai su seksualiniu priekabiavimu buvo susidure režisieriai (13 proc.), dažniausiai – aktoriai: tris kartus daugiau aktoriu (43 proc.) nei režisierių teigė patyrę nepageidaujamą elgesį. Kiti filmu kūrybinės ar techninės komandos nariai daugiausiai pastebi (25 proc.) nederamą elgesį su kitais filmavimo aikstelės dalyviais, taigi atsiduria pašalinio stebetojo vaidmenyje (15 pav.).

15 pav. Seksualinio priekabiavimo patirtys. Atsakymų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas.

Amzius taip pat turi įtakos rizikai patirti seksualinį priekabiavimą. Jaunesni nei 30 metų amžiaus respondentai teigė su tokiu elgesiu susidure beveik tris kartus daugiau (30 proc.) nei vyresni kaip 50 metų amžiaus respondentai (11 proc.). Jauniausio amžiaus apklaustuju grupė yra ir pastabiausia nepageidautino elgesio praktikoms: 17 proc. jų teigė stebėję tokį elgesį, lyginant su 13 ir 11 proc. kitu amžiaus grupiu atstovu (16 pav.). Apklausoje duomenų nepakanka išsamiems apibendrinimams, tačiau vertinant seksualinio priekabiavimo riziką amžiaus, lyties ir užimamos pozicijos požiūriu, galima

užčiuopti tam tikrą tendenciją: būvimas jaunesne nei 30 metų amžiaus aktore sukelia padidintą riziką susidurti su seksualiniu priekabiavimu kino industrijoje. Tuo tarpu vyresnio nei 50 metų amžiaus vyro režisieriaus rizika yra pati mažiausia.

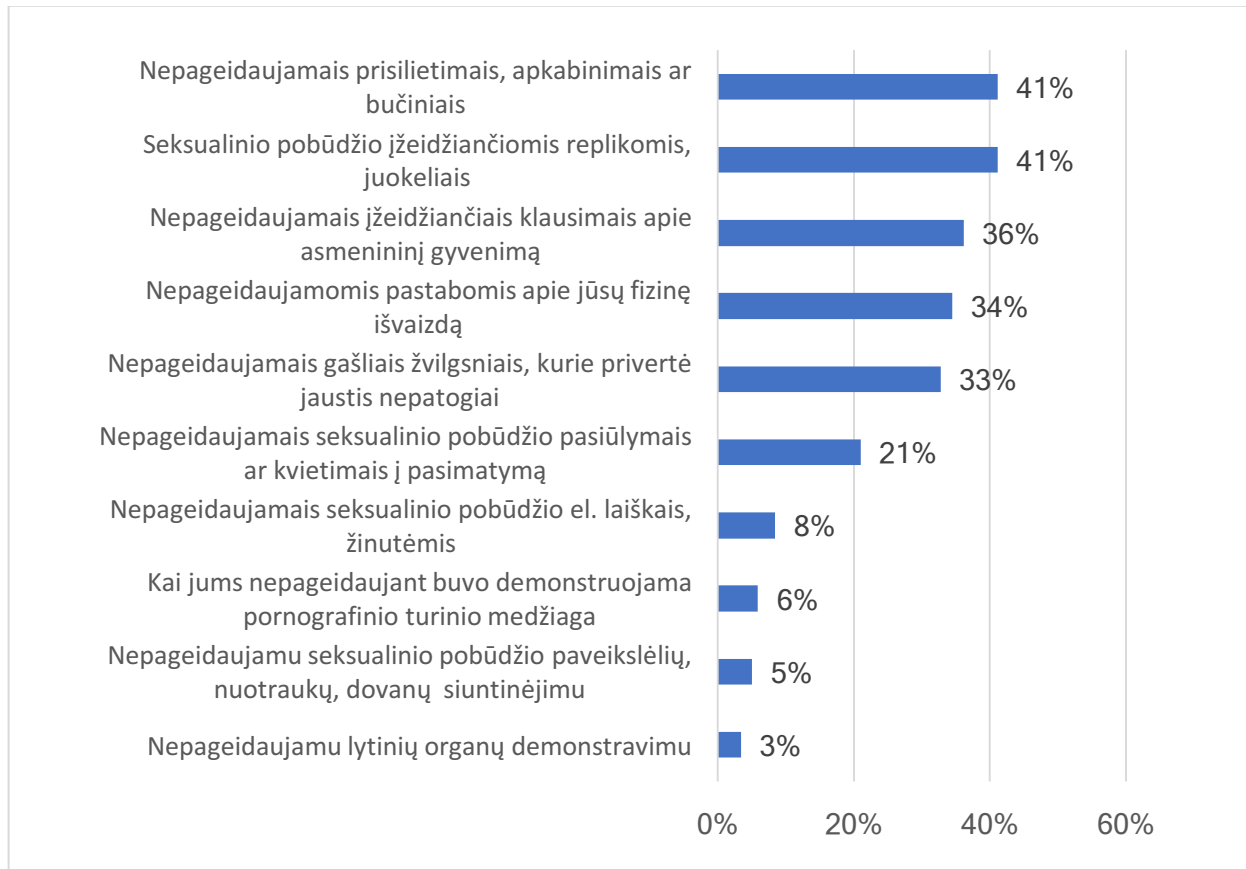
16 pav. Seksualinio priekabiavimo patirtys. Atsakymų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes.

Apklausoje organizatoriai į apklausą neįtraukė tokio elgesio, kaip seksualinis smurtas, prievarta, kurie įvairiuose tyrimuose taip pat traktuojami kaip viena iš seksualinio priekabiavimo formų. Teisine prasme šios sąvokos yra skirtingos. Į šią apklausą klausimai apie patirtą seksualinę smurtą ir prievartą nebuvo traukiami dėl to, kad tokie duomenys yra per daug jautrūs, kad būtų renkami elektroniniu būdu.

Mėginant išsiaiškinti, su kokių konkrečių nepageidaujamų elgesiu yra susidūrę apklausoje dalyviai, paaiškėjo, kad dažniausiai pasitaiko nepageidaujami prisilietimai ar seksualinio pobūdžio replikos (po 41 proc.). Kiek rečiau nepageidaujami įžeidžiantys klausimai apie asmeninį gyvenimą, nepageidaujamoms pastaboms apie fizinę išvaizdą ir gašlūs žvilgsniai, kurie privertė jaustis nepatogiai (atitinkamai 36, 34 ir 33 proc.). Su nepageidaujamais seksualinio pobūdžio pasiūlymais ar kvietimais į pasimatymą susidūrė kas penktas apklausoje dalyvis (21 proc.). Seksualinio pobūdžio el. laiškų, žinučių ar vaizdinės medžiagos siuntinėjimas, pornografinio turinio medžiagos demonstravimas, nepageidaujamas lytinių organų demonstravimas, apklausoje duomenimis yra paplitęs mažiausiai (8-3 proc.) (17 pav.)

Atkreiptinas dėmesys, kad procentinė respondentų atsakymų išraiška, paklausus apie seksualinį priekabiavimą bendrai ir sukonkretintai nesutampa. Pasiteiravus abstrakčiau, „ar esate susidūrę su seksualiniu priekabiavimu kino industrijoje?“ (13 pav.), sulaukta kas penkto teigiamo atsakymo (24 proc.). Tačiau paklausus apie konkretaus pobūdžio nepageidaujamą elgesį (17 pav.) sulaukta 41-33 proc. respondentų patvirtinimo, kad su juo buvo susidurta. Tai rodo, kad ne visi veiksmai, kurie laikytini seksualiniu priekabiavimu, yra laikomi tokiais kino industrijos atstovų. Toks 9-17 procentinių punktų skirtumas leidžia daryti prielaidą, kad tam tikros nepageidaujamos ir nemalonaus elgesio formos vis dar

nėra suvokiamos kaip seksualinis priekabiavimas, o tai reiškia, kad didėjant šio neigiamo reiškinio suvokimui gali išaugti ir skaičius asmenų, pripažįstančių, kad tai patyrė.

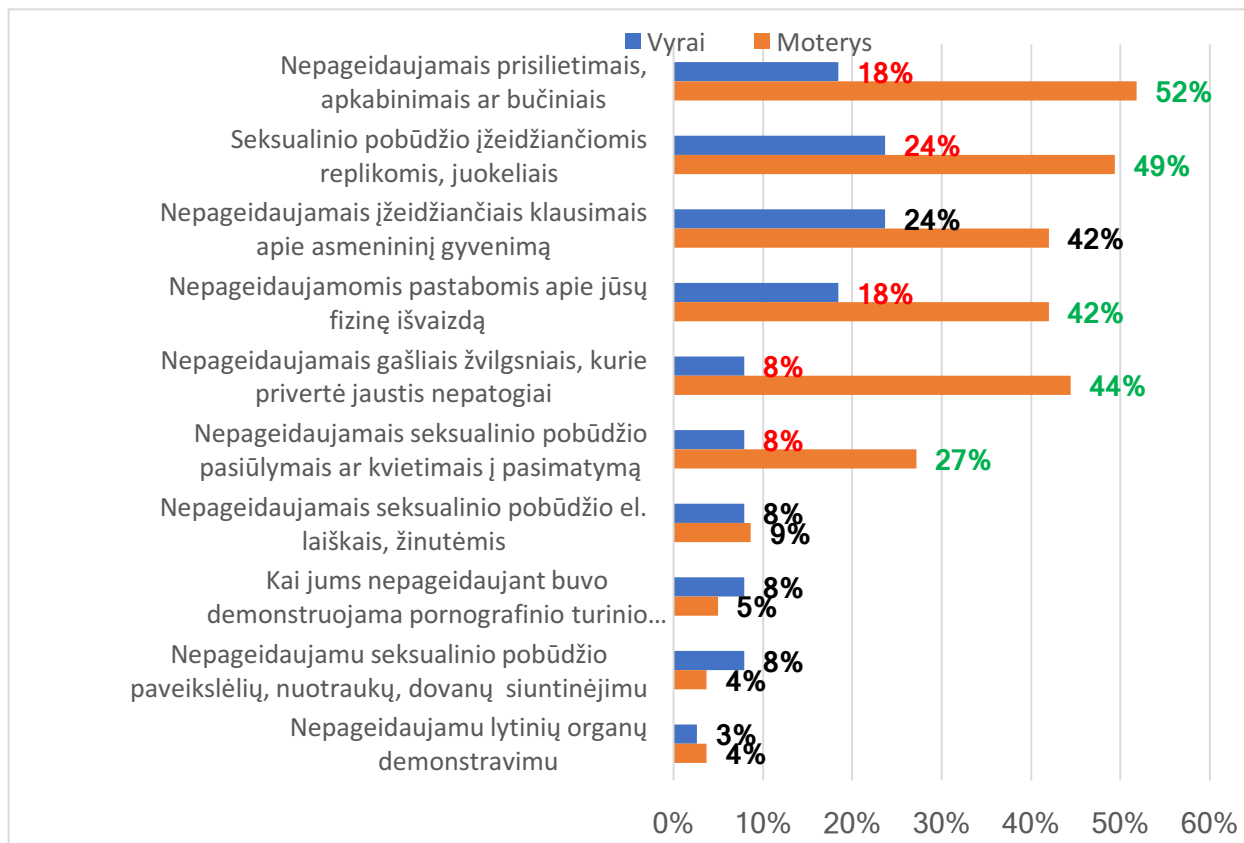

17 pav. Ar esate susidūrę su tokiu nepageidajamu elgesiu dirbant kino industrijoje? Bendri atsakymai.

Atsakymų analizė lyties požiūriu rodo, kad moterys su dauguma nepageidajamo elgesio formų susiduria ženkliai dažniau nei jų kolegos vyrai, išskyrus tuos atvejus, kai kalbama apie pornografinio turinio medžiagos demonstravimą arba seksualinio pobūdžio paveikslėlių, nuotraukų, dovanų siuntinėjimą nepageidaujant. Tiesa, pastarųjų atvejų apskritai yra nedaug (8-3 proc.), o moterų ir vyrų atsakymų skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

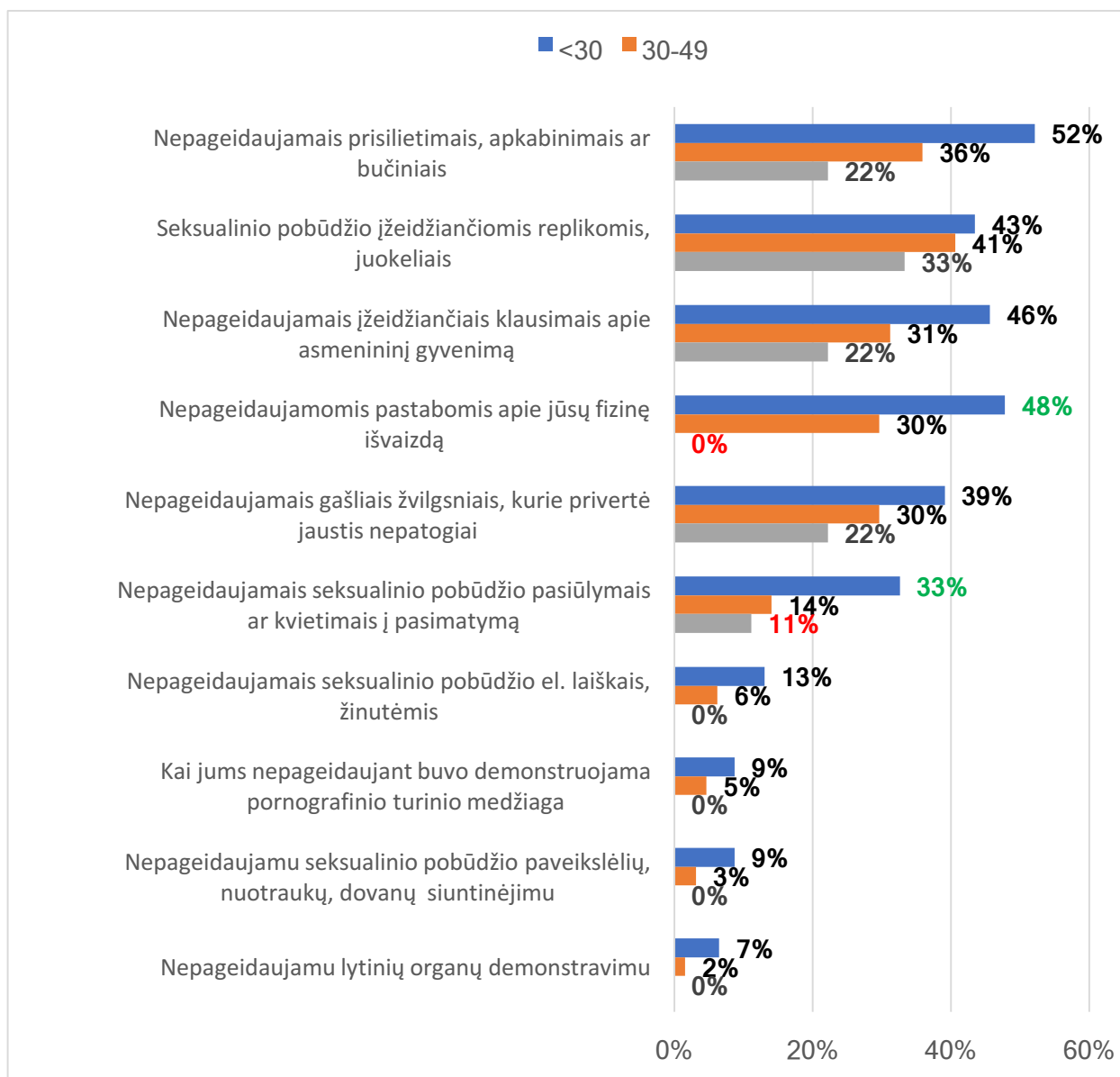
Tačiau moterys beveik šešis kartus dažniau nei vyrai susiduria su nepageidajama gąsiais žvilgsniais, kurie privertė jaustis nepatogiai (atitinkamai 44 ir 8 proc.), tris kartus dažniau su nepageidajama prisilietimais, apkabinimais ar bučiniais (atitinkamai 52 ir 18 proc.) ir nepageidajama seksualinio pobūdžio pasiūlymais ar kvietimais į pasimatymą (atitinkamai 27 ir 8 proc.), du kartus dažniau su seksualinio pobūdžio įžeidžiančiomis replikomis ir juokeliais (atitinkamai 49 ir 24 proc.) ir nepageidajama pastabomis apie fizinę išvaizdą (atitinkamai 42 ir 18 proc.) (18 pav.).

Pastebima taip pat tendencija, kad vyrai prasčiau atpažįsta seksualinio priekabiavimo reiškinį nei moterys. Pasiteiravus abstrakčiai, „ar esate susidūrę su seksualiniu priekabiavimu kino industrijoje?“ (14 pav.), 5 proc. vyrų atsakė teigiamai. Tačiau atsakymai apie konkrečių situacijų patirtis rodo, kad su nepageidajamu elgesiu susidūrė 24-18 proc. apklaustųjų, taigi 3-5 kartus daugiau nei teigė susidūrę su seksualiniu priekabiavimu. Palyginimui, 33 proc. moterų teigė susidūrusios su seksualiniu priekabiavimu, o nurodžiusių, kad patyrė atskiras nepageidajamas situacijas buvo 52-42 proc.

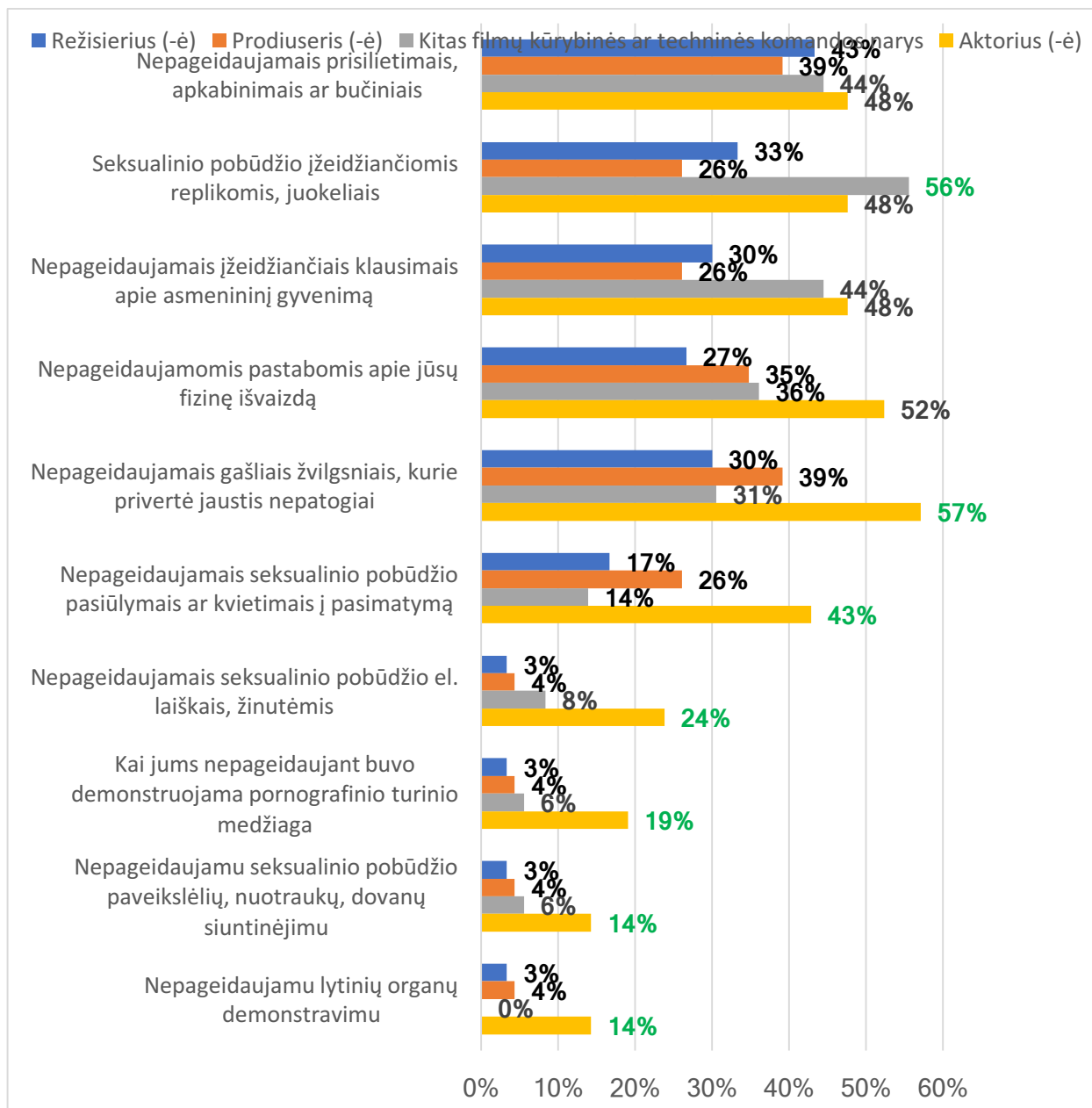
18 pav. Ar esate susidūrę su tokiu nepageidajamu elgesiu dirbant kino industrijoje? Atsakymai lučių aspektu.

Gautus duomenis įvertinus amžiaus pjūviu taip pat pastebėtos tam tikros tendencijos: jaunesni nei 30 metų amžiaus apklausos dalyviai su nepageidajamu elgesiu susiduria dažniau nei vyresnės kartos kolegos. Tačiau statistiškai reikšmingi skirtumai pastebėti dviem tirtais atvejais: su nepageidajamomis pastabomis apie fizinę išvaizdą teigė susidūrę 48 proc. jaunesnių nei 30 metų amžiaus respondentų ir 0 proc. vyresnių nei 50 metų apklausos dalyvių. Nepageidajamų seksualinio pobūdžio pasiūlymų sulaukė 33 proc. jaunesniųjų ir 11 proc. vyresniųjų apklausos dalyvių (19 pav.).

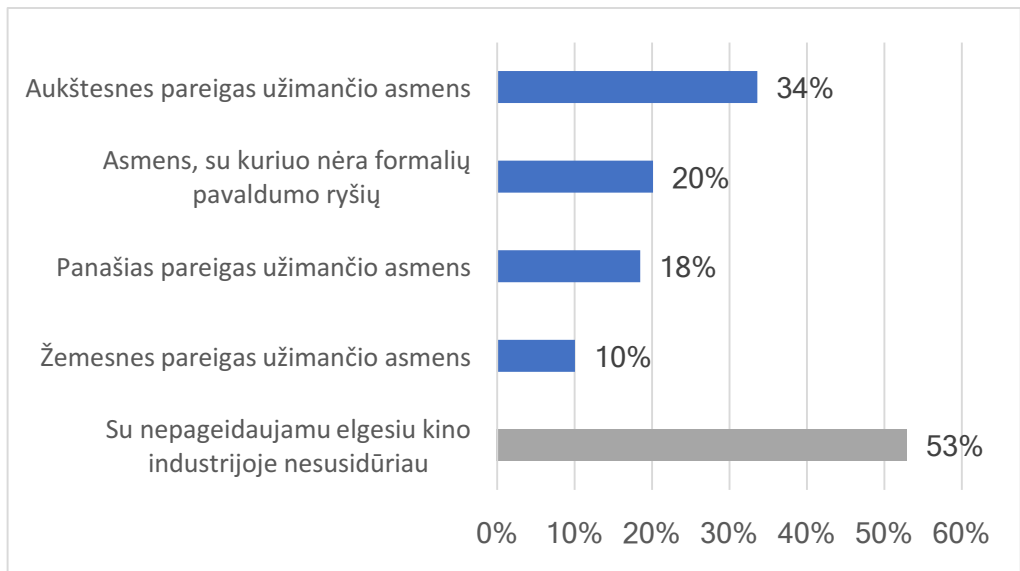
19 pav. Ar esate susidūrę su tokiu nepageidaujamu elgesiu dirbant kino industrijoje? Skirtingų amžiaus grupių atsakymai.

Apklauso duomenimis dažniau su įvairiomis nepageidaujamo elgesio formomis susiduria aktoriai. Statistiškai reikšmingai dažniau nei kiti filmavimo grupės dalyviai jie (moterys ir vyrai) susidūrė su nepageidaujama gašliais žvilgsniais, kurie privertė jaustis nepatogiai (57 proc.), nepageidaujama seksualinio pobūdžio pasiūlymais (43 proc.), nepageidaujama seksualinio pobūdžio elektroniniais laiškais, žinutėmis ar kvietimais į pasimatymą (24 proc.), nepageidaujama pornografinio turinio medžiagos demonstravimu (19 proc.), nepageidaujama seksualinio pobūdžio paveikslėlių, nuotraukų, dovanų siuntinėjimu ir nepageidaujama lytinių organų demonstravimu (po 14 proc.). Tuo tarpu režisieriai, prodiuseriai ir kiti filmų kūrybinės ar techninės komandos nariai dažniau teigė susiduriantys su seksualinio pobūdžio įžeidžiančiomis replikomis ir juokeliais (20 pav.).

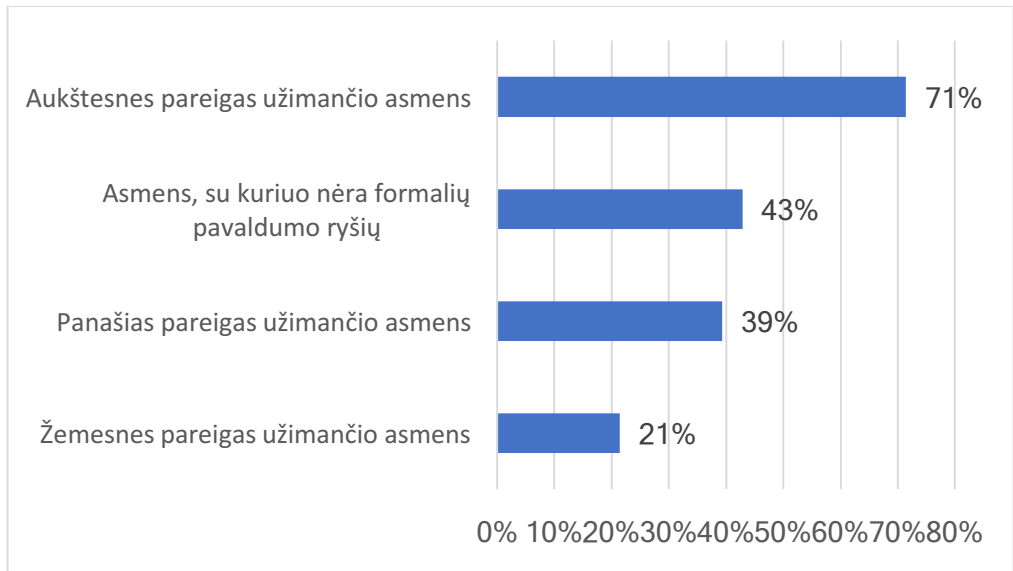

20 pav. Ar esate susidūrę su tokiu nepageidajamu elgesiu dirbant kino industrijoje? Atsakymų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas.

Seksualinis priekabiavimas yra siejamas su (finansinės, socialinės, simbolinės) galios disbalansu. Lietuvos kino industrijos darbuotojų apklausos duomenys neleidžia šios prielaidos patikrinti išsamiai. Tačiau galime matyti tendenciją, kad dažniausiai nepageidajamas elgesys patiriamas iš aukštesnės pareigas užimančių asmenų: 71 proc. visų su seksualiniu priekabiavimu susidūrusių respondentų teigė jį patyrę iš aukštesnės pareigas užimančio asmens. Tai, kad seksualinis priekabiavimas patiriamas iš asmens, su kuriuo nėra formalių pavaldumo ryšių, arba panašias pareigas užimančio asmens, gali reikšti, kad suveikia kiti galios veiksniai, pavyzdžiui, seksistinės nuostatos (21-22 pav.).

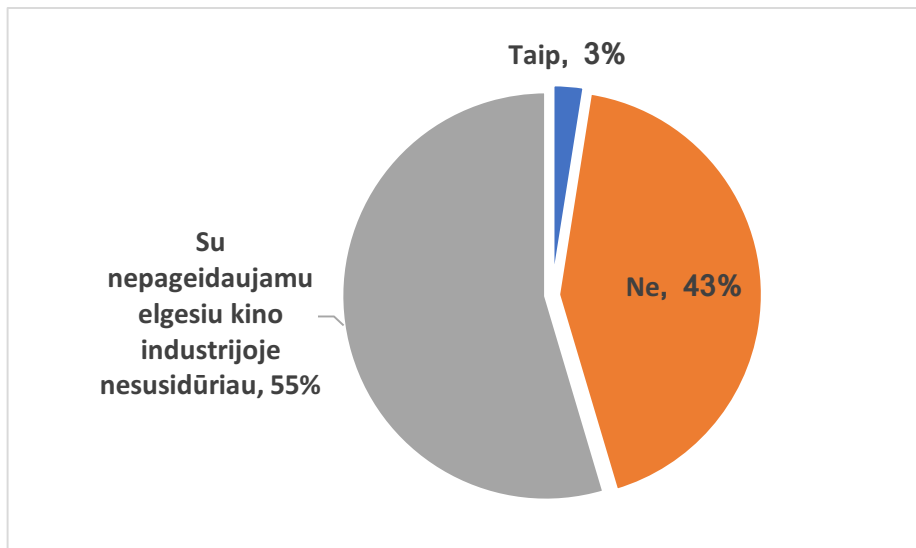
21 pav. Asmuo, iš kurio buvo patirtas nepageidaujamas elgesys kino industrijoje. Procentas nuo visų atsakiusiųjų.

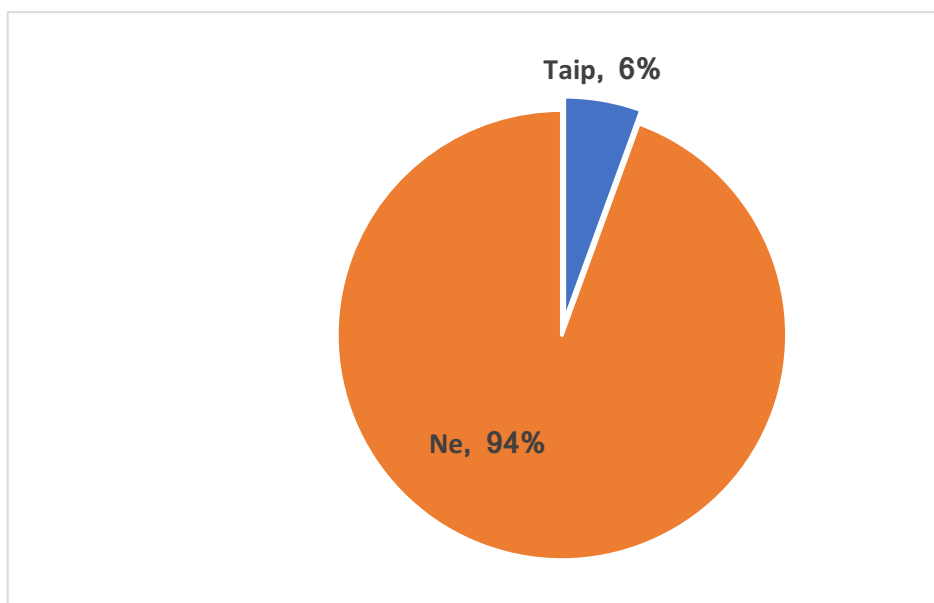
22 pav. Asmuo, iš kurio buvo patirtas nepageidaujamas elgesys kino industrijoje. Procentas nuo susidūrusiųjų.

6. PRANEŠIMAS APIE SEKSUALINĮ PRIEKABIAVIMĄ

Apklausa taip pat atskleidė, kad nepageidaujamas elgesys yra latentinė problema: absoliuti dauguma nukentėjusiųjų apie tai niekam nepraneša. Į klausimą „ar kam nors pranešėte apie nepageidaujama elgesį?“ neigiamai atsakė 43 proc. visų ir 94 proc. jį patyrusių respondentų (23-24 pav.).

23 pav. Ar kam nors pranešėte apie nepageidaujamą elgesį? Visi atsakymai.

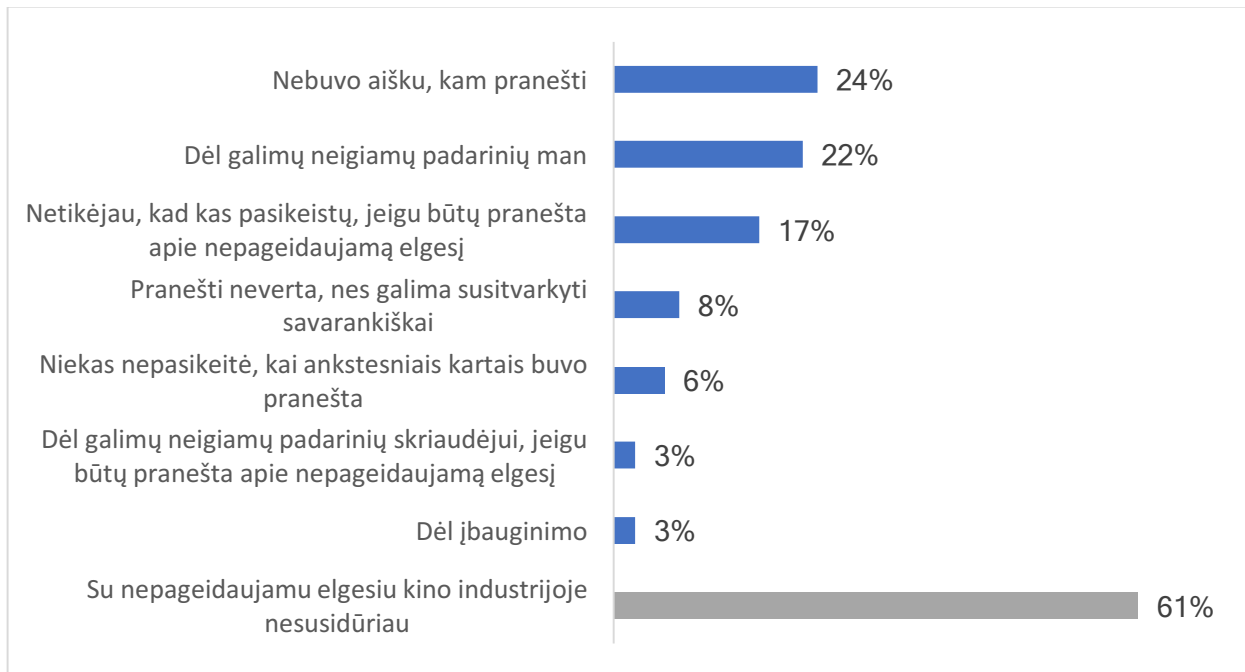

24 pav. Ar kam nors pranešėte apie nepageidaujamą elgesį? Procentas nuo nepageidaujamą elgesį patyrusiųjų.

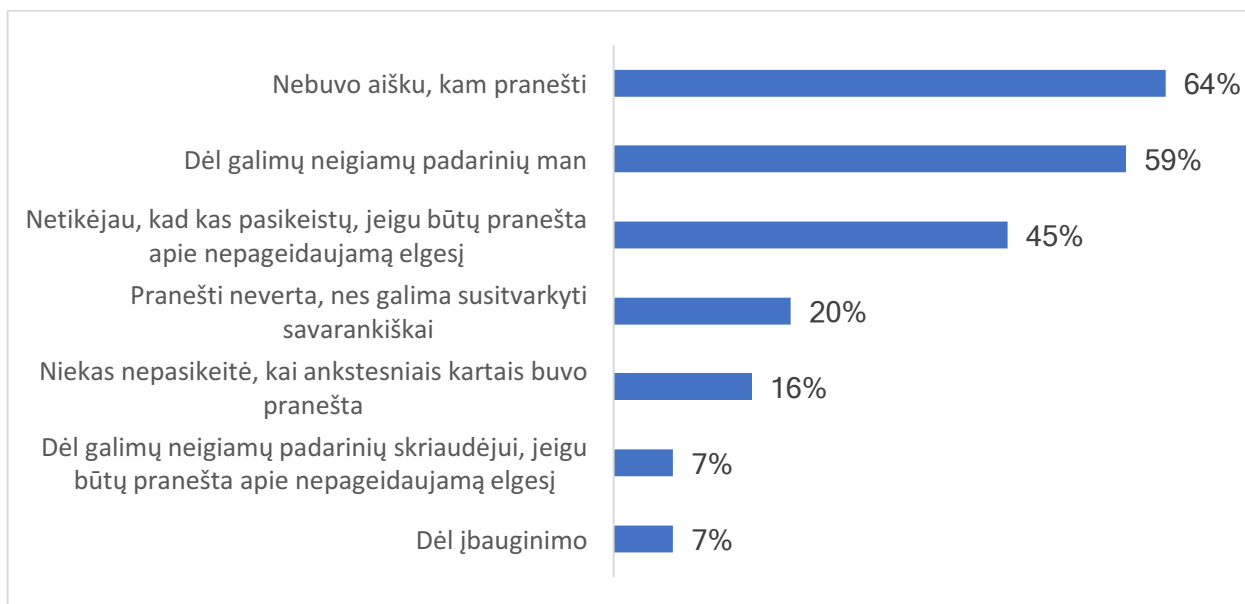
Dažniausiai nepranešama todėl, kad nežinoma, į ką kreiptis arba bijoma pasekmių: 64 proc. su seksualiniu priekabiavimu susidūrusiųjų teigė, kad niekam apie tai nepranešė, nes nežinojo, į ką kreiptis, o 59 proc. bijojo kreiptis dėl galimų neigiamų padarinių. Beveik pusė (45 proc.) susidūrusiųjų, bet nepranešusiųjų apie seksualinį priekabiavimą teigė netikėję, kad kas pasikeistų po pranešimo. Penktadalis (20 proc.) manė, kad pranešti neverta, nes galima susitvarkyti savarankiškai, o kas šeštas (16 proc.) to nedarė, nes ankstesniais kartais pranešus nieko nepasikeitė. Tik nedidelė dalis seksualinį

priekabiavimą patyrusių respondentų kaip priežastį, dėl ko nepranešė apie nepageidautiną elgesį, nurodė susirūpinimą dėl neigiamų padarinių skriaudėjui arba baimę (po 7 proc.) (25 – 26 pav.).

25 pav. Jeigu susidūrėte su seksualiniu priekabiavimu ir nepranešėte, pažymėkite kodėl? Procentas nuo visų atsakymų.

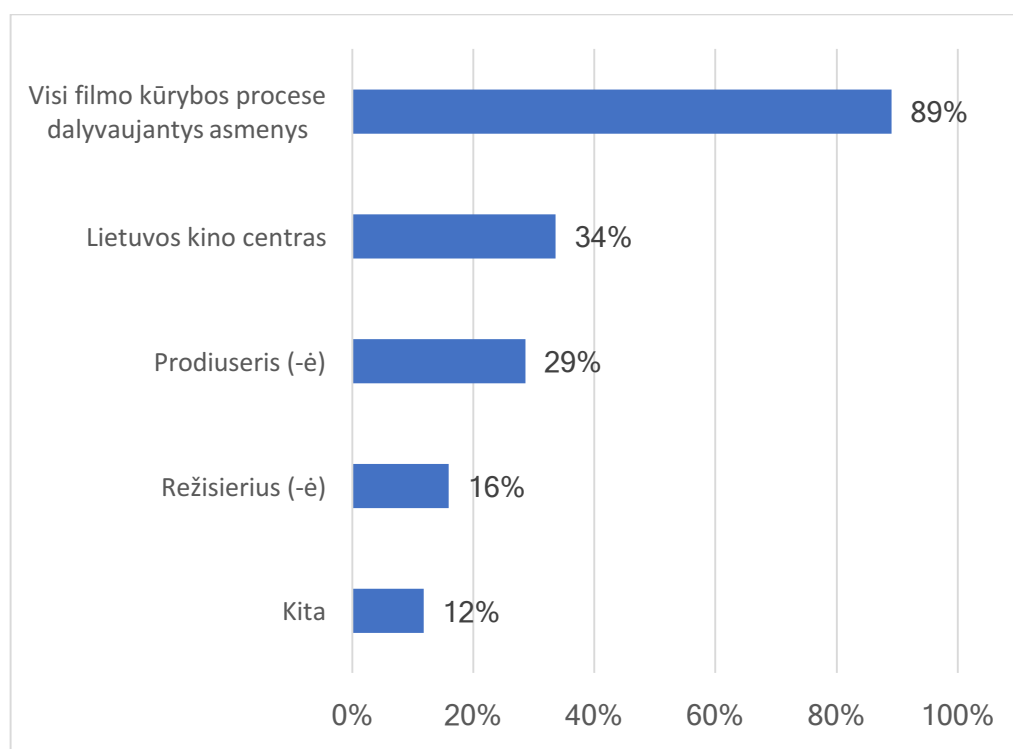

26 pav. Jeigu susidūrėte su seksualiniu priekabiavimu ir nepranešėte, pažymėkite kodėl? Procentas nuo patyrusiųjų seksualinį priekabiavimą.

7. SEKSUALINIO PRIEKABIIVIMO KINO INDUSTRIJOJE PREVENCIJA

Apklauso dalyvių nuomonė apie tai, kas turėtų imtis veiksmų, užtikrinant seksualinio priekabiavimo prevenciją kino industrijoje išsiskyrė. Devynių iš dešimties nuomone siekiant užtikrinti seksualinio priekabiavimo prevenciją Lietuvos kino industrijoje svarbu, kad veiksmų imtųsi visi filmo kūrybos procese dalyvaujantys asmenys (89 proc.). Toks požiūris gali būti vertinamas dvejopai. Viena vertus, jis interpretuotinas kaip siekis formuoti seksualinio priekabiavimo netoleruojančias profesinės aplinkos normas, kur svarbios kiekvieno dalyvio nuostatos, ypač pašalinių stebėtojų. Antra vertus, išplaukusi atsakomybė (kai atsakingi visi), sukuria situaciją, kai iš tikrųjų nebelieka atsakingųjų, nes tikimasi, jog klausimo sprendimu pasirūpins kažkas kitas, o nukentėję asmenys iš esmės nežino, į ką kreiptis.

Kalbant apie konkretnę atsakomybės paskirstymą reaguojant į seksualinio priekabiavimo atvejus maždaug trečdalis apklaustųjų teigė, kad veiksmų turėti imtis Lietuvos kino centras (34 proc.), prodiuseriai (29 proc.), o šeštadalis (16 proc.) – kad režisieriai (27 pav.).

27 pav. Kas turėtų imtis veiksmų, užtikrinant seksualinio priekabiavimo prevenciją kino industrijoje?

Kai kurie respondentai pateikė savo pasiūlymų, kas turėtų imtis veiksmų užtikrinant seksualinio priekabiavimo prevenciją kino industrijoje. Tarp jų: Lietuvos teisinė sistema, atsakingos institucijos, policija ir / arba valstybės institucijos; įtraukimas sąlygų į darbo sutartis; žmogus, patyręs seksualinį priekabiavimą; bendras visuomenės švietimas atpažįstant seksualinį priekabiavimą; visi asmenys, kurie

pastebi seksualinio priekabiavimo atvejus; kino mokyklos (akademijos); visi turėtų įsitraukti, tačiau reikalingi centralizuoti veiksmai iš vieno iš pagrindinių filmo kūrybinės komandos atstovų, tai užtriktintų didesnį veiksmingumą užtikrinant prevenciją;

8. SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO KINO INDUSTRIJOJE PAVYZDŽIAI

Apklausiant respondentų buvo prašoma pateikti seksualinio priekabiavimo, kurį patyrė patys ar matė taip elgiantis su kolegomis, pavyzdžių. Kai kuriuose jų buvo detalios aprašytos situacijos ir minimos konkrečios pavardės. Vadovaujantis duomenų apsaugos reglamentu – siekiant apsaugoti tiek nepageidautiną elgesį patyrusių asmenų, tiek galimai priekabavusių asmenų privatumą – dalis informacijos citatose nėra pateikta.

Dalis respondentų, atsakydami į šį klausimą, pateikė pavyzdžių, kai filmavimo metu susiklosto sutartiniai santykiai. Jie šioje dalyje nėra aptariami, nes sutartiniai santykiai ir (arba) veiksmai nėra laikytini seksualiniu priekabavimu.

Atvejai, apie kuriuos respondentai teigė žinoję ir (arba) girdėję viešai įvardintus žiniasklaidoje, taip pat nėra aptariami detaliau.

Žemiau pateiktų situacijų kalba netaisyta, tik pridedamos lietuvių kalbos raidės.

Atkreipiame dėmesį, kad aprašant atskiras situacijas elgesys, laikytinas seksualiniu priekabavimu, ne visuomet taip įvertinamas. Pavyzdžiui, yra įvardijamas aktoriams daromas spaudimas turėti intymių santykių, tačiau ne visų, tai pažymėjusiųjų, yra laikomas seksualiniu priekabavimu. Apklausoje apžvalgoje toks elgesys laikomas seksualiniu priekabavimu.

Apklausoje apžvalgoje nėra pateikiamas teisinis tokių veiksmų vertinimas. Remiantis bylomis, kuriose analizuojami seksualinio priekabiavimo atvejai, priklausomai nuo veiksmų vertinimo, toks elgesys gali būti laikomas seksualiniu priekabavimu, pasikėsiniu priversti lytiškai santykiauti, priverstimu lytiškai santykiauti ir kt.

SEKSUALINIS PRIEKABIAVIMAS: SEKSUALINIO POBŪDŽIO, SEKSISTINIAI KOMENTARAI, JUOKAI, GESTAI

Žemiau pateikiamos situacijos apima ne tik žodinius komentarus, gestus, juokus, tačiau ir fizinį kontaktą.

Švilpčiojimai, gašlūs žvilgsniai ir dviprasmiški juokeliai bet kokias pareigas einančių merginų ir moterų link – filmavimo aikštelių kasdienybė.

Nederami komentarai, įžeidžiantys juokeliai, tapšnojimai per užpakalį, krūtų lietimasis.

Girdėjau ne kartą kolegas besidalinančius anekdotais, kurie tiesiogiai žeidė priešingą lytį.

Aptarinėjama figūra.

Garso režisierius visą kelionę į filmavimą rodė nuotraukas merginų, kurioms segė mikrofonus ir komentavo kaip „jos kratėsi“, kai jis segė mikrofoną jom po maikutėm, kad tik paliestų jis jų krūtine. Nors rodžiau nepasitenkinimą tokiais pasakojimais, jis vis tiek tęsė seksistinius juokelius. Kai nuvažiuoju į filmavimą pasakiau, kad pati įsisėgsiu mikrofoną – jis pradėjo iš manęs tyčiotis ir klausinėti, ar verksiu ar filmuosiuos.

<...> Kitą kartą esu sulaukusi žeminančių replikų, kad „aš esu moteris ir ką aš čia išmanau“, kalba ėjo apie statybinius darbus aikštelėje, išgirdau tai iš viršesnio už save kolegos <...>.

Dirbau komandoje, kurioje vadovas girdavosi, kad darbuotojas renkasi pagal grožį. Atitinkamai į jas ir žiūrėjo, atitinkamai ir elgėsi.

Scenoje, kurioje filmuojama, kaip <...> persirengiu, matosi tik šešėlis, operatorius komentavo mano figūrą ir priėjęs siūlė labiau parodyti, ką turiu „kol jauna ar kol yra ką rodyti“, tiksliai nepamenu.

Vieno kastingo metu buvo vertinamos merginų figūros, jos vertinamos skaičiais (ar patraukli, ar ne), tačiau negirdėjau, ar joms tai buvo sakoma tiesiai į akis.

Atvejai žinomi daugiau iš kalbų, tačiau bendras fonas su buitiniu seksizmu ko gero pažįstamas kiekvienam industrijos nariui, kuris pats nesivadovauja seksistiniu požiūriu.

Esu patyrusi smulkių seksualinių užuominų, kurios neišaugo į rimtą priekabiavimą. Tai buvo sustabdyta iš karto, tiesiog nubrėžus ribas. Bet buvo ir situacija, kai režisierius prisipažino jausmuose ir teko su ta informacija filmuoti visą filmą. Apie seksą tiesioginių kalbų nebuvo, bet prisipažinimas meilėje ir laiškų rašymas tarp filmavimo pamainų iš tiesų vertė jaustis nejaukiai. Kita vertus, spaudimo, nederamo elgesio nebuvo. Tad užteko asmeninio ribų nubrėžimo.

<...> Esu girdėjusi tik, kad per <...> vakarėlį draugė aktorė susilaukė nepadorių pasiūlymų iš gerokai vyresnio operatoriaus, bet gal jis tik bandė kabinti jaunesnę merginą...

SEKSUALINIS PRIEKABIAVIMAS: KOMENTARAI IR (ARBA) KIŠIMASIS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ

Vieno filmavimo metu režisierius <...> nuolatos kviesdavosi į savo darbo kabinetą pasikalbėti vėly vakarą, pokalbio pradžia būdavo apie projektą, bet po 5 min. kalba pasisukdavo apie „gyvenimą“. Pradžioje galvojau, kad mėgina draugiškus santykius užmegzti, bet vėliau pokalbiai ėmė darytis vis labiau asmeniškai ir man nemalonūs. Vengti režisieriaus negali, pyktis nenori, sieki palaikyti draugiškus kolegiškus santykius, aiškiai nubrėžiant draugystės ribą. Šiaip ne taip užbaigėme šį projektą, tačiau su tuo žmogumi daugiau niekadoms nedirbau ir neketinu daugiau niekada dirbti.

<...> Kiti pavieniai atvejai, – kai kišamasi į asmeninį gyvenimą, laidomi nederantys komentarai apie kolegas / koleges, žeminantys komentarai apie lytis – pastovi darbo filmavimo aikštelėje tendencija. Tiesa, pastaruoju metu to pastebiu mažiau.

SEKSUALINIS PRIEKABIAVIMAS: FIZINIAI PRISILIETIMAI

Esu sulaukusi apkabinimų ir prisilietimų iš vieno kolegos. Paaiškinau jam, kad man tai nepatinka ir nenoriu, kad tai kartotųsi. Jis įsižeidė ir pyktelejo.<...>

<...> daug kitų atvejų, kurie viešai nėra žinomi. Taip pat vieno jauno režisieriaus, kurio pavardės neminėsiu, nuolatinį priekabiavimą prie moterų – aktorių, komandos narių.

Mažiausi, nereikšmingi dalykai, kaip asmeninės erdvės pažeidimas, tie netyčiniai prisilietimai ir neadekvatūs bei neprofesionalūs komentarai apie tavo išvaizdą ir asmeninį gyvenimą. Kadangi jie tokie „nereikšmingi“ ar „netyčiniai“ prisilietimai, kuriems vyrai jaučia, kad turi privilegiją to net nepastebėdami, taip gaunasi, kad tu negali nieko sakyti, nes atrodysi lyg norėtum pakenkti jo reputacijai, ar norėsi atkreipti dėmesį į save, ar per daug „įsivaizdini“ ir „išputi burbulą“. Tampi nedraugiška, jautria ar ta labai rimta arba net emocionali moteris.

Nepageidaujamas apkabinimas arba gašlūs žodžiai.

Patyriau seksualinį priekabiavimą pati asmeniškai komandiruotės metu, po renginio įvykusioje neformalioje dalyje iš aukštesnės pareigas užimančio žmogaus. Patyriau nederamą elgesį ir prisilietimas man nepageidaujant šokių aikštelėje.

Būna situacijų darbo metu, kai nesusimąstai, tave trumpam šokiruoja, bet eini ir dirbi... Po darbo staiga susivoki, kad prisilietimai buvo neetiški ir ypač nemalonūs. Atvejų buvo daug, <...>

Kino industrijoje tuomet buvau labai mažai patyrusi. Todėl nepasitikėjau savo jėgomis. Tuo pasinaudojo vyresnis kolega, kuris pajutęs nervą dėl darbo leido sau elgtis daug laisviau negu pridera.

Kino festivalio vakarėlio metu kolega palietė mano krūtinę. Tai turėjo būti pokštas.

SEKSUALINIS PRIEKABIAVIMAS: PRIEVARTA, SPAUDIMAS TURĖTI LYTINIŲ SANTYKIŲ AR NEPAGEIDAUJAMAS SANTYKIS

Respondentai minėjo ne vieną atvejį, kai atrankų ar filmavimų metu tiesiogiai ar netiesiogiai reikalaujama turėti lytinių santykių su aukštesnes pareigas užimančiu asmeniu. Pateikiant kai kuriuos iš jų, praleidžiami ne tik vardai, bet ir kita informacija, vadovaujantis duomenų apsaugos reglamentu.

Mano atveju priekabiavimo atvejai smulkūs ir tikrai nereikia iš to pūsti burbulų. Bet teko girdėti iš aktorės, kuri iki šiol nepranešė, kad režisierius <...> aikštelėje dėjo jos ranką prie savo lytinio organo.

Ačiū už dėmesį seksualiniam priekabiavimui. Tačiau daug subtilesnė ir sunkiau sučiuopiama problema atsiranda derybinėse situacijose, kai kaip viena iš priėmimo į komandą sąlygų netiesiogiai pateikiamas reikalavimas užsiimti seksualine veikla su vienu ar kitu konkrečiu asmeniu (režisieriumi / režisierė, prodiuseriu / prodiuserė ir t. t.). Kas nesutinka to daryti, tas / ta darbo negauna (paprastai oficialiai tai įvertinama kaip to asmens netikimas vaidmeniui / darbui, neoficialiai – kaip nepatrauklumas, „nesutampančios bangos“, „nesutampanti chemija“ ir pan.). Reikalavimas pateikiamas nebūtinai atvirai seksualiai priekabiaujant. Pradinėje studijoje būti atmetam / atmestai užtenka vien to, kad neinicijuojamas flirtas su sprendžiančiuoju / sprendžiančiaja (tad galima suprasti argumentų kilmę, kai sakoma, kad pati auka inicijavo priekabiavimą: aplinkoje vyrauja nerašyta taisyklė dėl išankstinių netiesioginių reikalavimų dėl seksualinio prieinamumo ir tikimybės gauti darbą / patikti sprendžiančiajam / sprendžiančiajai). Taigi, vertinama ne asmens profesinė kompetencija ar tinkamumas darbui, o galimybė greta seksualiai jį / ją išnaudoti. Tai tam tikra diskriminavimo forma, iš kitos pusės – tam tikra oligarchijos atmaina. Siūlyčiau tirti tai.

Buvau prispausta garsaus prodiuserio <...> prie sienos vakarėlio metu ir man buvo laižomas kaklas iki kol ištrūkiau ir pabėgau. Gavau daugybę pakvietimų į viešbučio kambarius su aiškia intencija ir t.t.

Iš aukštesnes pareigas užimančio asmens man buvo primygtinai siūloma nusifilmuoti jo prodiusuojamame <...> filme. Atsisakius, tapau „nebematoma“. O teatro režisieriaus sykį buvo pasakyta, kad jei su juo nesantykiausiu – jis manęs iki galo nepažins, nežinos kokius vaidmenis galiu suvaidinti.

Visoms aktorėms režisierius <...> darė spaudimą aktorėms permiegoti, kad gautų vaidmenis.

<...> atrankos metu <...> pasikvietė pas save į namus, girdė alkoholiu, siūlė narkotikus, paskui pats girtas liepė jam čiulpti jo organą, rodė jį išsitraukęs.

<...> iš kolegų esu girdėjusi apie ne vieną tokį atvejį, kuris nebuvo paviešintas, nes aktorėms, kurios su tuo susidūrė buvo per daug sunku apie tai kalbėti.

Režisierius <...> reikalavo su juo permiegoti, taip pat vertė gerti alkoholinius gėrimus, darė spaudimą, vėliau gąsdino, kad tai yra įprasta kine ir teatre. Jei nepermiegosi, karjeros nepadarysi. Sex paslaugos yra neatsiejama kino industrijos dalis.

9. PASIŪLYMAI SEKSUALINIO PRIEKABIAVIMO PREVENCIJAI

Respondentų teirautasi, kokių veiksmų turėtų būti imamasi kino industrijoje, siekiant užtikrinti seksualinio priekabiavimo prevenciją. Visi pateikti pasiūlymai yra apibendrinti ir suskirstyti į grupes.

Keli respondentai išreiškė nuomonę, kad kino industrija nėra išskirtinė: šioje srityje reikalingos priemonės, taikomos ir kituose sektoriuose. Buvo taip pat išsakyta nuomonė, kad problema yra perdėta, o tokia apklausa – „beprasme“.

Dauguma pasiūlymų pateikta etikos normoms, kurios galėtų būti patvirtinamos komandose ir (arba) įtraukiamos į darbo sutartis.

Pasiūlymai etikos taisyklėms komandai, priedams prie sutarčių ir jų galimam susiejimui su finansavimu

Etikos kodeksas ar etikos taisyklės prieš filmavimą, kurį turėtų pasirašyti ir su juo supažindinti visi komandos nariai.

Etikos normos/taisyklės/susitarimai galėtų apžvelgti ir seksualinio priekabiavimo formas, galimus atvejus, kad visiems būtų aišku.

Etikos normose turėtų taip pat būti įtvirtintas aiškus seksualinio priekabiavimo atvejų nagrinėjimo mechanizmas.

Darbo sutartyse ar prieduose prie jų, turėtų būti numatytos darbo etikos normos ir sankcijos, jeigu nesilaikoma etikos normų, taip pat, į ką reikėtų kreiptis susidūrus su pažeidimais.

Valstybės finansavimas kinui turėtų būti tiesiogiai susietas su etiniais reikalavimais (ir jų įgyvendinimo priemonėmis) dėl seksualinio priekabiavimo prevencijos, kurie apimtų didesnę probleminę lauką nei kad jau apibrėžtas LR įstatymų.

Kiti pasiūlymai apėmė seksualinio priekabiavimo, kai yra ne vienas liudijantis asmuo, susiejimą su finansavimo atėmimu.

Švietimas ir (arba) mokymai

Privalomi mokymai visiems prodiuseriams, gaunantiems finansavimą, kurie apimtų seksualinio priekabiavimo atpažinimą, kaip kurti saugią darbo aplinką komandoje ir kaip stabdyti nederamą kolegų elgesį ir kaip užtikrinti, kad patyrę jaustųsi saugūs pranešti.

Mokymai jauniems žmonėms; ugdant savivertę, galint brėžti ribas.

Kai kurie siūlymai buvo susiję su jaunų žmonių švietimu, paaiškinant, koks elgesys gali išprovokuoti priekabiavimą.

Siūlymai keisti nuostatas ir imtis veiksmų, kurie nebūtų inicijuojami tik iš viršaus.

Pateikti informaciją, kas yra laikoma seksualiniu priekabiavimu o kas – ne, kaip stabdyti nederamą kolegų elgesį.

Keletas žmonių atkreipė dėmesį į reikalingumą keisti nuostatas vyresnės kartos asmenų tarpe, išreiškiant nuomonę kad seksualinis priekabiavimas mažiau atpažįstamas ir dažnai normalizuojamas ypatingai tarp vyresnės kartos vyrų.

Reakcijos į seksualinį priekabiavimą ar kitą nepageidaujamą elgesį, kiti pasiūlymai

Viešumas reikalingas formuojant suvokimą, kas yra seksualinis priekabiavimas ir tuo pačiu skleidžiant, kad asmenys turi turėti savikontrolę, o komandos nariai turi kvestionuoti tokį elgesį.

Siūlymai nedelsiant pranešti apie patirtą seksualinį priekabiavimą, o pranešus apie jį – reaguoti rimtai.

Turi būti sukurta sistema, kuria remiantis būtų galima pranešti apie priekabiavimo atvejus. Turi būti sukuriamas pasitikėjimas, jog kreipimaisi bus išnagrinėti. Manau svarbu užtikrinti prabylančių aukų anonimiškumą, suteikiant jiems/joms asmenišką pasirinkimą paviėšinti savo patirtis, ar palikti jas anonimines.

Atkreipiamas dėmesys, kad sustabdyti ar sureaguoti į seksualinį priekabiavimą, juokelius turėtų kiekvienas komandos narys.

Reikalingos nuobaudos tais atvejais, kai nekyla abejonių, užtikrinant, kad nebūtų apkaltinami asmenys neteisingai ar melagingai.

Reikalingos nuobaudos ir/ar bausmės: kalbama tiek apie teisinį įvertinimą, tiek apie galima pvz. finansavimo atėmimą, jei nėra abejonių dėl tokio elgesio.

Užtikrinti, kad nebūtų apkaltinti neteisingai asmenys ar viešinami tik anoniminiai atvejai.

Atkreipiamas dėmesys dar kartą į reikalingumą, kad institucijos, susijusios su kino industrija reaguotų į seksualinio priekabiavimo atvejus rimtai, neteisintų asmenų dėl jų kūrybos.

Reikalinga atkreipti dėmesį į kitą nepagarbų elgesį tarp komandos narių, tarp jų – kai moterys kine nesielgia pagarbiai su žemesnes pareigas užimančiomis moterimis.

10. APIBENDRINIMAS

Remiantis šios apklausos duomenimis, teisinėmis nuostatomis ir mokymų metu birželio 4 ir birželio 11 dienomis pateiktais kino industrijos atstovų pastebėjimais, bus parengtos rekomendacijos Lietuvos kino centrui dėl tolimesnių veiksmų.

Čia pateikiamas apklausos duomenų apibendrinimas.

1. Apklausos duomenys leidžia daryti prielaidas, kad seksualinio priekabiavimo praktikos Lietuvos kino industrijoje yra plačiai paplitusios. Su juo teigia susidūrę 24-41 proc. respondentų. Antra vertus, ne visos seksualinio priekabiavimo formos yra vienodai gerai atpažįstamos.
2. Lietuvos kino industrijoje dirbančių moterų rizika susidurti su nepageidaujamo pobūdžio elgesiu yra 3-6 kartus didesnė nei vyrų.
3. Patiriant seksualinio priekabiavimo riziką yra svarbus amžiaus veiksnys: jaunesni nei 30 metų amžiaus apklausos dalyviai statistiškai reikšmingai labiau rizikuoja patirti seksualinį priekabiavimą nei 50+ metų amžiaus respondentai.
4. Aktoriai yra labiausiai pažeidžiama kino industrijoje dalyvaujančių asmenų grupė.
5. Dažniausiai (71 proc. atvejų) seksualinis priekabiavimas patiriamas iš aukštesnes pareigas užimančių asmenų.
6. Seksualinio priekabiavimo patirtys (išgyvenimas arba stebėjimas, kaip buvo elgiamasi su kitais) didina respondentų problemos kritinį vertinimą ir jos aktualumo pripažinimą.
7. Absoliuti dauguma seksualinį priekabiavimą patyrusių asmenų niekam nepranešė, nes nežinojo, kur kreiptis arba nesitikėjo pagalbos.
8. Respondentų nuomone lyderystės dėl seksualinio priekabiavimo prevencijos turėtų imtis Lietuvos kino centras (34 proc.), prodiuseriai (29 proc.), režisieriai (16 proc.).
9. Įvardinant galimo seksualinio priekabiavimo atvejus buvo paminėtos tiek vadinamosios lengvesnės seksualinio priekabiavimo formos, tiek sunkesnės: seksualinio pobūdžio komentarai, juokai, spaudimas turėti lytinių santykių atrankos ar filmo kūrimo metu, seksualinių paslaugų prašymas mainais už darbą ir (arba) vaidmenį. Taip pat gašlūs gestai, žvilgsniai, prisilietimai, kai kuriais atvejais – fizinės prievartos naudojimas.
10. Didžioji dauguma respondentų pasiūlymų yra susiję su etikos normų formavimu ir nuostatomis, kurios galėtų būti įtrauktos į darbo sutartis.
11. Siūloma taip pat organizuoti švietimą ir reaguojant į seksualinį priekabiavimą įtraukti visą komandą.
12. Dalies respondentų nuomone viešumas suteikia įrankių iškelti ir atpažinti problemą, o tuo pačiu, parodyti, koks elgesys darbo vietoje laikomas nepriimtiniu.